

Rapport 2005-049

**Kryssubsidiering i
kjøttbransjen?**

Kryssubsidiering i kjøttbransjen?

Utarbeidet for
Kjøttbransjens
landsforbund

Innhold:

SAMMENDRAG OG KONKLUSJONER.....	1
1 KONKURRANSE PÅ LIKE VILKÅR?.....	5
1.1 Bakgrunn og hypotese.....	5
1.2 Hva er krysssubsidiering?.....	6
1.3 Motiver for krysssubsidiering	7
1.4 Predasjonsatferd.....	8
1.5 Marginskvis	9
2 KRYSSSUBSIDIERING I GILDE-SYSTEMET.....	11
2.1 Manglende datagrunnlag	11
2.2 Gilde Norsk Kjøtt BA	12
2.3 Skjermede og konkurranseutsatte markeder i kjøttbransjen	14
3 SLAKTERIVIRKSOMHETEN ER EN MULIG SUBSIDIEKILDE	17
3.1 Gilde Norsk Kjøtt vil ønske en høyst mulig råvarepris	17
3.2 Slaktemarginen øker - produsentene blir ikke fullt ut kompensert for økt råvarepris	20
3.3 Gildes brutto slaktemargin opp en halv milliard fra 1998-2004	27
4 KOSTNADENE PÅ SLAKTERILEDDET	29
4.1 Utviklingen i Gildes kostnads- og inntektskomponenter.....	30
4.1.1 Verdien av hud/skinn og biprodukter redusert	30
4.1.2 Avgifter til Mattilsynet.....	31
4.1.3 Omsetningsavgift	32
4.1.4 Forskningsavgift	33
4.1.5 Transportkostnader	34
4.2 Utviklingen i Gildes margin til å dekke lønns- og transportkostnader m.v.	35
4.2.1 Dekning av kostnader ved slakt av okse	35
4.2.2 Dekning av kostnader ved slakt av sau- og lammekjøtt.....	37
4.2.3 Dekning av kostnader ved slakt av svinekjøtt	39
4.3 Har Gildes enhetskostnader økt i perioden 1998 til 2004?	41
4.4 Reflekteres overskuddet på slakterileddet i Gildes driftsresultat?.....	43
4.4.1 Utviklingen i tilleggsytelser til Gilde-bøndene	44
4.5 Økte priser på helt slakt kan indikere marginskvis.....	45
5 MARGINUTVIKLINGEN I BEARBEIDINGSLEDDENE	47
5.1 Bruttomarginer slaktning og skjæring av storfe 1993-1999	47
5.2 Bruttomarginer slaktning og skjæring av svin 1993-1999.....	49
5.3 Utviklingen i kostnader 1993-1997	51
5.4 Slakte- og skjære- og foredlingsmarginer 1999-2001	52
6 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	55
LITTERATUR.....	57
VEDLEGG 1: BREV TIL GILDE AV 4. APRIL 2005.....	59
VEDLEGG 2: SVAR FRA GILDE AV 13. APRIL 2005	63

Sammendrag og konklusjoner

Resymé

Gildes bruttomargin i slakting har økt betydelig i perioden 1998 til 2004. Årsaken er at prisen bonden får for levende dyr har blitt lavere i forhold til prisen Gilde tar for slaktet. Selv om Gilde står overfor høyere kostnader per kilo slaktet kjøtt i dag enn for noen år siden, har ikke kostnadene økt mer enn at Gilde sitter igjen med et stort netto overskudd fra slakterivirksomheten. Dette overskuddet kan være en kilde til krysssubsidiering.

For enkelte år er det indikasjoner på at overskuddet er brukt til å krysssubsidiere. Studier av marginene på videreforedlingsleddene for perioden 1993 til 2001 viser også at marginene i slakting har økt vesentlig mer enn marginene på andre ledd i verdikjeden. Høye og økende marginer på slakterileddet kan i tillegg tyde på at Gilde opererer med en for høy råvarepris overfor konkurrentene, i forhold til den prisen som de betaler til bonden, og at selskapet dermed skviser konkurrentenes marginer.

Bakgrunn

Gilde er et vertikalt integrert selskap, har 75 prosent av slaktevolumet og er markedsregulator. Dette gir selskapet strategiske muligheter i det norske kjøttmarkedet som andre bedrifter ikke har.

Kjøttbransjens landsforening (KLF) har i flere år observert lave marginer hos sine videreforedlingsbedrifter, samtidig som marginene i slakterivirksomheten har vært gode. KLF har derfor hatt et ønske om å belyse hvorvidt Gilde som markedsregulator og vertikalt integrert selskap har krysssubsidert videreforedlingsvirksomheten med midler fra slakterivirksomheten. En slik krysssubsidiering ville skapt en uholdbar situasjon for frittstående aktører som kun har virksomhet på videreforedlingsleddet.

Problemstilling

Krysssubsidiering betyr at et selskap bruker et overskudd fra en del av virksomheten til å subsidiere en annen del. For at et selskap skal ha mulighet til dette, må det enten ha markedsrett eller ha virksomhet i et marked som er skjermet av reguleringer. Gildes slakterivirksomhet er regulert, med Gilde selv som regulator, og selskapet har en dominerende posisjon på slakterileddet.

For at et selskap skal bruke av overskuddet i en del av virksomheten til å dekke et tap i et annet, må ledelsen i selskapet ha et motiv for dette. Hvis ikke, ville det være rasjonelt å legge ned den delen av virksomheten som går med tap. Gilde kan ha flere slike motiver. Ledelsen i Gilde kan være motivert ut fra et ønske om å fremstå konkurransedyktig også på bearbeidingsleddene i produksjonen, selv om dette ikke er i eiernes interesse. Gilde kan også være motivert ut fra et ønske om å presse konkurrenter ut av videreforedlingsmarkedet og dermed på lengre sikt kunne hente inn igjen det tapte i form av økte priser på foredlede kjøttvarer.

For de aktørene som er avhengig av å kjøpe slakt fra Gilde, er det et problem at selskapet som helhet har interesse av at prisen per kilo slakt er så nær monopolpris som mulig.

ECON har jobbet ut fra en hypotese om at Gildes slakterivirksomhet gir selskapet et overskudd, og at dette overskuddet benyttes til å kryssubsidiere Gildes virksomhet innenfor skjæring og videreforedling. For å kunne slå fast at det har forekommet kryssubsidiering, må man gå ned på produktnivå og vise at kostnadene ved fremstillingen av det enkelte produkt ikke blir dekket av den prisen som er oppnådd. Gilde har imidlertid ikke vært villig til å gi oss tilgang til slike kostnadsdata, så vi har vært nødt til å gjøre en alternativ tilnærming.

Måten vi har valgt å gjøre det på, er at vi for perioden 1998 til 2004 i detalj har gått gjennom den generelle utviklingen i de ulike kostnads- og inntektskomponenter Gilde har stått overfor i sin slakterivirksomhet. Vi har også studert utviklingen i kostnader og inntekter knyttet til bearbeidingsleddene i Gildes produksjon. Siden Gilde heller ikke har vært villig til å oppgi hvilke priser de har oppnådd i perioden 1998 til 2004, har vi ikke hatt mulighet til å beregne bearbeidingsmarginene for denne perioden i sin helhet. Vi har imidlertid for en tidligere periode, 1993 til 2001, sett på utviklingen i marginene på bearbeidingsleddene i forhold til utviklingen i marginene på slakterileddet. Dette har vi gjort delvis ved hjelp av data fra Prisutvalget for kjøtt, og delvis med utgangspunkt i tidligere marginstudier.

Konklusjoner

De siste sju årene har bonden mottatt mindre og mindre for slaktedyrene relativt til det Gilde mottar for slaktet. Gildes brutto slaktemargin har dermed økt. Slaktemarginen på okse har økt mest. Mens bruttomarginen der var 3,40 kroner per kilo i 1998 var marginen i 2004 7,70 kroner, en økning på over 100 prosent. For lam økte marginen med 90 prosent, mens marginen på svineslakt har økt med 25 prosent i perioden. Til sammen har Gildes brutto slaktemargin økt med over 500 millioner kroner i denne perioden, på tross av at antall tonn kjøtt slaktet av Gilde er omtrent det samme.

Rundt 230 millioner kroner av marginen kan ha gått til å dekke økte kostnader i Gilde, blant annet på grunn av en gradvis reduksjon i verdien på biprodukter. I disse 230 millionene ligger det et estimat på økningen i Gildes lønnskostnader per kilo slaktet kjøtt. I estimatet har vi lagt til grunn at 30 prosent av Gildes arbeidsstokk er knyttet til slakterivirksomheten, at disse har hatt en lønnsøkning på 32 prosent i perioden og at antall ansatte knyttet til slakting ikke er redusert mer enn i Gilde-konsernet som helhet. Det siste på tross av at Gilde har lagt ned ti slakterier de siste fem årene, uten at de slakter færre kilo kjøtt.

De siste 270 millionene av den økte bruttomarginen er en ren økning i overskuddet fra slakterivirksomheten, og en potensiell kilde til kryssubsidiering. Når vi studerer utviklingen år for år, ser vi at den estimerte økningen i overskuddet fra Gildes slakterivirksomhet fra 1998 til henholdsvis 1999, 2000, 2001 og 2003 er høyere enn Gildes driftsresultat for disse årene. Bare i 2002 og i 2004 er økningen reflektert i driftsresultatet. Dette indikerer at overskuddet fra slakterivirksomheten i flere av årene etter 1998 har blitt brukt til å kryssubsidiere.

Vi har ikke beregnet om det allerede i 1998 foregikk en kryssubsidiering. Hvis så er tilfelle viser resultatet av denne analysen bare endringen i omfanget av kryssubsidiering frem til 2004.

Studier av marginene på bearbeidingsleddene for perioden 1993 til 2001 viser at skjære- og videreforedlingsmarginene har økt betydelig mindre enn slaktemarginen i den samme perioden. Dette viser en skjevhet i kapitalavkastningen på de forskjellige leddene og indikerer at bearbeidingsleddene ble kryssubsidiert. Vi har imidlertid ikke sett på kostnadsutviklingen for hele denne perioden og heller ikke på utviklingen i driftsresultatene, for å se om den relativt større økningen i slaktemarginen i denne perioden kan forklares med dette. For perioden 1993 til 1997 viser likevel tidligere studier at slakte- og skjærekostnadene holdt seg stabile, hvilket isolert sett taler for at den relative økningen i slaktemarginen ble brukt til kryssubsidiering.

Med bakgrunn i dette, kan det ha skjedd en systematisk kryssubsidiering av Gildes skjære- og videreforedlingsvirksomhet siden midten av 90-tallet. For perioden 1998 til 2004 ser det imidlertid ikke for alle årene ut til at eventuell slik kryssubsidiering har økt i omfang. Høye og økende marginer på slakterileddet kan likevel tyde på at Gilde opererer med en for høy råvarepris overfor konkurrentene, i forhold til den prisen som de betaler til bonden, og at selskapet dermed skviser konkurrentenes marginer. Selv om den økte råvareprisen ikke nødvendigvis driver konkurrentene ut av markedet, kan deres konkurransevne svekkes. Dette kan føre til høyere priser og/eller høyere markedsandel til den dominerende aktøren.

1 Konkurransen på like vilkår?

Når forbrukere er i markedet for å handle gleder vi oss over konkurranse mellom selgerne, så lenge det ikke er noen av oss som er selgere. For når vi selv har noe å selge, kunne vi godt være konkurranse foruten.

Det er en allmenn oppfatning i dag at konkurranse i de fleste markeder er en drivkraft for effektivisering og lave priser. En forutsetning for dette er imidlertid at konkurransen er reell. Og en forutsetning for at konkurransen skal være reell er at det er den beste som vinner.

Med jevne mellomrom hevdes det at noen ”jukser” i konkurransen, for eksempel at de bruker midler de får for å utføre oppgaver for det offentlige til å styrke seg i konkurransen. Fordi det på ulike måter er mulig å jukse i konkurransen, og fordi enkelte aktører av ulike grunner har makt til å svekke og til og med presse sine konkurrenter ut av markedet, er det begrensede muligheter innenfor konkurranselovens bestemmelser for hvor lavt varer og tjenester som er konkurranseutsatte kan prises.

Hvis prisen på noen produkter settes for lavt i forhold til kostnadene, må disse krysssubsidiere av andre produkter. Krysssubsidiert er en potensiell kilde til konkurransevridning, og anklager om krysssubsidiert dukker ofte opp når mindre aktører konkurrerer med større bedrifter, eller når frittstående bedrifter konkurrerer med bedrifter som har en eller annen tilknytning til det offentlige. Men hva er egentlig krysssubsidiert? Og hvilke motiver kan bedrifter ha for å krysssubsidiere. Dette skal vi se nærmere på i de neste avsnittene. Men først litt om hvorfor Kjøttbransjens Landsforbund (KLF) ønsker å gjennomføre dette prosjektet.

1.1 Bakgrunn og hypotese

KLF er opptatt av at deres medlemsbedrifter får konkurrere på like vilkår som markedsregulator Gilde Norsk Kjøtt i alle de forskjellige markedene i kjøttsektoren, fra innkjøp av levende dyr, til salg av kjøttdeig og pølser til dagligvarekjedene. KLF mener det er tegn til at Gilde utnytter sin posisjon som markedsregulator og dominerende aktør til å skape dårlige konkurransevilkår for den frittstående kjøttindustrien. For å bidra til en debatt rundt hvordan markedsreguleringen for kjøtt i Norge fungerer, og hvilke konkurransemessige effekter den har, har KLF engasjert ECON til å belyse ulike problemstillinger.

I ECONs rapport R-2004-115 "Bør markedsreguleringen for kjøtt slaktes?" tok vi for oss hvilke muligheter til å vri konkurransen til egen fordel som markedsreguleringen gir Gilde som markedsregulator. I denne rapporten har vi blitt bedt om å undersøke om Gilde bruker overskudd fra sin slakterivirksomhet til å krysssubsidere egen videreforedlingsvirksomhet.

Med bakgrunn i den problemstillingen KLF har reist, har vi utformet følgende hypotese:

Gildes slakterivirksomhet gir selskapet et overskudd. Dette overskuddet benyttes til å krysssubsidere Gildes virksomhet innenfor skjæring og videreforedling.

Vi skal belyse denne hypotesen i to steg. For det første skal vi undersøke om slakterivirksomheten gir et netto overskudd og derfor er en kilde til krysssubsidierting. ECON har ikke fått tilgang til kostnadsdata fra Gilde som kunne gitt oss muligheten til å beregne dette overskuddet direkte.¹ Vi vil derfor isteden studere den generelle marginutviklingen på slakterileddet i hele kjøttbransjen i forhold til hovedtrekkene i kostnadsutviklingen til slakteriene de siste årene, hovedsaklig i perioden 1998 til 2004. Så vil vi ut fra dette beregne utviklingen i Gildes netto overskudd på slakterileddet de siste årene.

Når vi har undersøkt om slakterivirksomheten gir et netto overskudd, går vi videre og undersøker hvordan dette eventuelle overskuddet benyttes i Gildekonsernet, for å avdekke om det er indikasjoner på at overskuddet brukes til å subsidiere skjære- og videreforedlingsvirksomhet.

Til slutt skal vi gå gjennom tidligere studier av utviklingen i marginene på bearbeidingsleddet i forhold til på slakterileddet, for å se om disse kan si noe om krysssubsidierting kan ha forekommet i tidligere år.

1.2 Hva er krysssubsidierting?

Det finnes mange forsøk på å definere krysssubsidierting i juridisk og økonomisk litteratur. I Fjell m.fl. (2000) er det gitt en oversikt over noen sentrale varianter.

I EUs konkurranseregler står det i artikkel 86 for eksempel at

"Med krysssubsidierting menes at et foretak helt eller delvis overfører kostnadene ved sin virksomhet i forbindelse med et produkt eller et geografisk marked til virksomheten det utøver med hensyn til et annet produkt eller geografisk marked."

Pearce (1981) skriver at

"With reference to multi-product firms, the funding of losses in one line of business from monopoly gains on other products sold by the firm"

¹ Se korrespondanse mellom ECON og Gilde i vedlegg 1 og 2.

Moschandreas (1994) skriver at kryssubsidiering innebærer

“[...] pricing of one product below cost by utilising profits from other products”

Baumol m.fl (1994) skriver at kryssubsidiering

“[...] means selling one product at a loss, which is balanced by higher profits on another product”

Poenget er altså at det foretas en subsidiering i ett marked, som er finansiert av en inntektskilde i et annet marked. Kilden kan for eksempel være overføringer fra det offentlige, eller overskudd som følge av utøvelse av markedsmakt.

I Moderniseringsdepartementets stortingsmelding om konkurransepolitikken som kom våren 2005, står det blant annet følgende om kryssubsidiering i offentlige virksomheter:

”Dersom kryssubsidiering leder til redusert konkurranse fra private tilbydere, vil det oppstå et samfunnsøkonomisk tap. Kryssubsidiering kan påvirke dynamikken i markedet på en uheldig måte ved at offentlige virksomheter, som i utgangspunktet ikke er lønnsomme, kan overleve i markedet gjennom kryssubsidiering og endog utkonkurrere mer effektive bedrifter. Faren for kryssubsidiering av offentlig konkurranseutsatt virksomhet kan føre til at potensielle konkurrenter lar være å etablere seg. Konsekvensene er høyere priser, mindre produktutvikling og høyere offentlige utgifter.”²

I det følgende skal vi redegjøre for hvorfor det kan være rasjonelt for en bedrift å kryssubsidiere og hvilke effekter kryssubsidiering kan ha på konkurranse og samfunnsøkonomisk effektivitet.

1.3 Motiver for kryssubsidiering

I første omgang kan det virke underlig at bedrifter kan ha motiver for å velge en prisstrategi som gir tap for enkelte produkter, noe som må finansieres med overskudd fra annen virksomhet. Men i enkelte tilfeller kan det være rasjonelt.

Noen motiver for kryssubsidiering er

- å finansiere etablering av nye produkter
- at bedriftsledelsen ønsker å fremstå konkurransedyktig med andre aktører
- å presse konkurrenter ut av markedet.

Effektene av kryssubsidiering kan være samfunnsøkonomisk ønskelige, men ofte er de samfunnsøkonomisk uheldige.

Det første motivet, etablering av nye produkter, betyr i praksis at bedriften ”låner” overskudd fra én del av virksomheten for å finansiere etableringskostnader knyttet

² Se St.meld. nr. 15 (2004-2005) Om konkurransepolitikken.

til utvikling og produksjon av et nytt produkt. Dette kan ses på som et alternativ til lånefinansiering i kapitalmarkedet. Slik form for kryssubsidiering er samfunnsøkonomisk ønskelig dersom ikke kryssubsidieringen har til formål å presse konkurrenter ut av markedet.

Det andre motivet nevnt ovenfor, nemlig at ledelsen i en bedrift krysssubsidiierer deler av virksomheten for å fremstå konkurransedyktig med andre aktører, innebærer at ledelsen har motiver for å maksimere sin egen profitt, og ikke bedriftens. Kryssubsidiering ut fra dette motivet er derfor eksempel på et principal-agent-problem, og er en form for kryssubsidiering som ikke er i eiernes interesse. Kryssubsidieringen skjuler her ineffektivitet og er derfor også samfunnsøkonomisk uønsket kryssubsidiering.

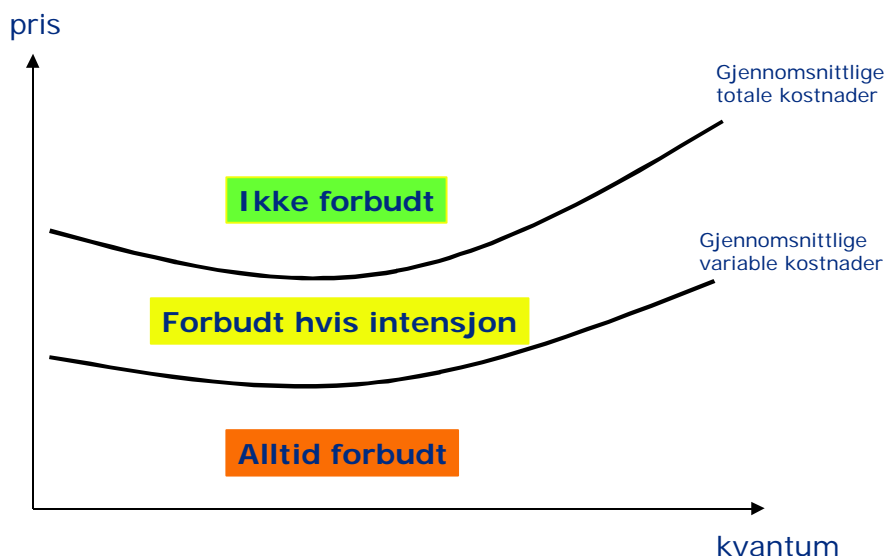
Den mest alvorlige formen for kryssubsidiering er den som er motivert ut fra et ønske om å presse konkurrenter ut av markedet. Denne formen for kryssubsidiering kalles ofte predasjonsprising eller rovprising. Predasjonsprising går ut på at en bedrift tar en lavere pris på et produkt enn de merkostnadene bedriften har av å fremstille dette produktet. Slik atferd er forbudt for en dominerende aktør i et marked, jf. forbudet mot utilbørlig utnyttelse av en dominerende stilling i konkurranseloven.³ En annen form for utøvelse av dominerende stilling, som kan ha samme motiv som predasjonsprising, er såkalt marginskvis. Marginskvis innebærer en praksis hvor et vertikalt integrert foretak utnytter sin dominerende stilling i et oppstrømsmarked (råvaremarked) til å skvise marginene til sine konkurrenter i nedstrømsmarkedet (ferdigvaremarkedet). Vi ser nærmere på predasjonsatferd og marginskvis i avsnitt 1.4 og 1.5.

1.4 Predasjonsatferd

Predasjonsatferd vil som nevnt normalt være i strid med konkurranselovens forbud mot utilbørlig misbruk av dominerende stilling. I praksis er det imidlertid svært vanskelig å avdekke/bevise denne type atferd. Normalt vil ikke opplysninger om selskapers grensekostnader være kjent. Det er derfor vanskelig å avgjøre om observerte priser er særlig lave på grunn av predasjonsatferd eller som et resultat av hard konkurranse. EUs konkurransemyndigheter har utviklet retningslinjer for hvordan vurderingen av mulig predasjonsatferd kan gjøres i praksis. Hvis prisene er satt lavere enn gjennomsnittlig variabel kostnad (GVK), kan man fastslå at det foreligger predasjonsprising uten nærmere undersøkelser. Tilsvarende kan man fastslå at priser høyere enn gjennomsnittlig totale kostnader (GTK), ikke er predasjonsprising. Hvis prisene er mellom GVK og GTK kan det være snakk om predasjonsprising, dersom det foreligger intensjon, altså dersom prisene er satt lavt nettopp for å eliminere konkurranse. Retningslinjene fra EUs konkurransemyndigheter er illustrert Figur 1.1.

³ Se konkurranseloven § 11.

Figur 1.1 Metoder for å identifisere predasjonsatferd

Det er heller ikke under disse retningslinjene åpenbart hva som er forbudt og hva som ikke er det. For eksempel er det ofte en diskusjon hvilke kostnader som er variable, innenfor hvilket tidsperspektiv de er variable og så videre. Og hvis man ikke kan påvise at prisen er satt under de gjennomsnittlige variable kostnadene, må myndighetene i tilfelle påvise at intensjonen var å presse ut en konkurrent. Dette kan også være vanskelig å bevise. Hvis man derimot påviser intensjon og prisen ligger under gjennomsnittlige totale kostnader, er det ikke nødvendig å ta stilling til hvor stor del av kostnadene som er variable.

Predasjonsatferd kan forekomme både hos bedrifter som kun opererer i konkurranseutsatte markeder, og bedrifter som opererer i skjermede og konkurranseutsatte markeder. En forutsetning for at predasjonsatferden skal kunne finansieres gjennom kryssubsidiering er imidlertid enten at bedriften har markedsmakt i et marked eller at den har virksomhet i et skjermet marked.

1.5 Marginskvis

En bedrift har også muligheten til å skvise sine konkurrenters marginer, uten at bedriften nødvendigvis kryssubsidierer, hvis bedriften har kontroll over et produkt eller en tjeneste som konkurrentene er avhengige av for å kunne produsere. Dette kan for eksempel være tilgang til en etablert infrastruktur eller råvare.

En bedrift som har kontroll over et slikt produkt, for eksempel en nødvendig råvare i oppstrømsmarkedet, selger ikke nødvendigvis sine egne produkter med tap i nedstrømsmarkedet. Likevel kan de påføre sine konkurrenter økte kostnader ved å sette en høy pris på råvaren, slik at konkurrentenes marginer skvises eller i ytterste konsekvens at konkurrentene presses ut av markedet.

Med marginskvis menes at⁴

$$a + c > p,$$

der:

- a = tilgangspris eller råvarepris
- c = den dominerende aktørens produksjonskostnader som kommer i tillegg til tilgangsprisen/råvareprisen
- p = den dominerende aktørens pris i nedstrømsmarkedet.

En marginskvis forekommer altså når den dominerende aktøren ville hatt negativ profitt på et produkt eller et virksomhetsområde hvis den, gitt nedstrømsprisen, skulle kjøpt tilgang/råvarer til prisen a.

Marginskvis kan foregå på tre ulike måter:

1. For høy råvarepris (kombinert med konkurransedyktige priser i nedstrømsmarkedet). Dette er et eksempel på kostnadsøkende predasjonsatferd. Den dominerende aktøren kan ved å sette opp råvareprisen, øke sine konkurrenters kostnader, og samtidig tjene på tapene den påfører sine konkurrenter. Selv om den økte råvareprisen ikke driver konkurrentene ut av markedet, kan deres konkurransevne svekkes. Dette kan føre til høyere priser og/eller høyere markedsandel til den dominerende aktøren.
2. For lav pris i nedstrømsmarkedet (kombinert med kostnadsbasert råvarepris). I dette tilfellet vil den dominerende aktøren gjennom å sette sine priser i nedstrømsmarkedet "for lavt" påføre sine konkurrenter veldig liten, ingen eller negativ profitt. Hvis intensjonen bak de lave prisene er å drive konkurrentene ut av markedet vil det her være snakk om predasjonsprising.
3. En kombinert marginskvis med lave priser i nedstrømsmarkedet og høye råvarepriser. I dette tilfellet vil den dominerende aktørens atferd kunne være et eksempel på krysssubsidiering. En høy pris og tilhørende profitt i oppstrømsmarkedet, hvor den dominerende aktøren har markedsrett, vil kunne brukes til å dekke underskudd på grunn av for lav pris i nedstrømsmarkedet, hvor den dominerende aktøren møter konkurranse. Marginskvis vil, med unntak av de tilfellene hvor den integrerte aktøren er tilstrekkelig mer effektiv enn nedstrømskonkurrentene, redusere den effektive konkurransen i nedstrømsmarkedet. Dette vil igjen føre til en sløsing med samfunnets ressurser.

Vi skal nå gå i gang med å se nærmere på om det er motiver, muligheter og indikasjoner på krysssubsidiering i Gilde.

⁴ Se Moderniseringsdepartementets arbeidsgrupperapport 2004/2005 "Etterregningsordningen for melk – En vurdering av konsekvensene av å utvikle etterregningsordningen og utredning av alternative kontrollregimer i meierisektoren."

2 Kryssubsidiering i Gilde-systemet

Det er som nevnt i enkelte tilfeller rasjonelt for en bedrift å kryssubsidiere mellom ulike produkter eller ulike virksomhetsområder, enten det er for å finansiere nye produkter eller det er for å vinne konkurransen i et marked. Kryssubsidiering er imidlertid konkurransemessig uheldig og dermed også samfunnsøkonomisk skadelig, hvis kryssubsidieringen bidrar til å presse konkurrenter ut av markedet eller til å redusere markedsandelene til andre bedrifter som er mer effektive.

I dette kapittelet skal vi se nærmere på Gilde-systemet, hvilke muligheter Gilde som markedsregulator har til å kryssubsidiere og diskutere om konkurranse-skadelig kryssubsidiering faktisk forekommer hos Gilde.

2.1 Manglende datagrunnlag

ECON har forsøkt å få tilgang til interne kostnadsdata fra Gilde for å kunne separere kostnader knyttet til slakterivirksomhet fra kostnader knyttet til skjære- og videreforedlingsvirksomhet. For å kunne gi et klart svar på om kryssubsidiering har forekommet, må man ha tilgang til disse tallene. Gilde har ikke vært villig til å gi innsyn i slike tall. ECON har også forsøkt å få oversikt over historiske prisdata fra Gilde på et utvalg stykningsdeler, slik at vi alternativt kunne analysere marginutviklingen i bearbeidingsleddet i forhold til utviklingen på slakterileddet. Denne forespørselen har også blitt avslått.

Inntil 1999 ble priser, blant annet på ulike stykningsdeler, rapportert inn til det daværende "Prisutvalget for kjøtt". Disse prisene er offentlig tilgjengelig og er hentet inn fra Riksarkivet. Vi har derfor tall som sier noe om marginutviklingen på bearbeidingsleddet frem til 1999. For årene 1999 til 2001 har vi vist til en marginstudie som ble gjennomført i 2001.⁵ For disse årene har vi dessuten tall som viser marginene knyttet til et mindre utvalg produkter.

For perioden 1998 til 2004 har vi hentet inn prisindekser på levende dyr og på helt slakt fra NILF⁶. Disse tallene er brukt til å beregne utviklingen i bruttomarginen på slakterileddet i hele kjøttbransjen. Vi har så studert utviklingen i de forskjellige kostnadskomponentene på slakterileddet og sett om endringer i disse kan forklare

⁵ NILF/ECON (2001).

⁶ NILF (2004).

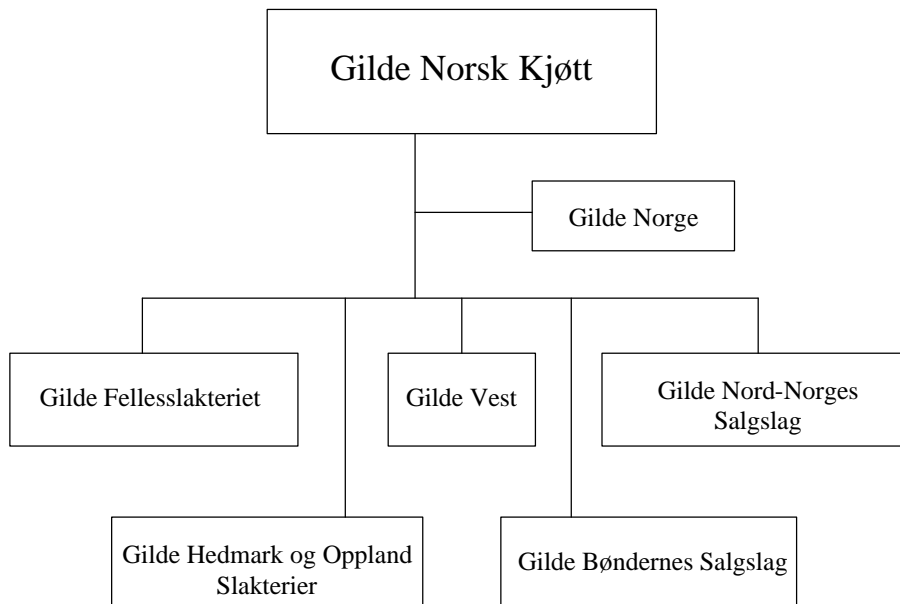
endringer i bruttomarginen. Deretter har vi studert konsernregnskapstall for å se om økte marginer har medført endringer i ekstraytelser til medlemmene. På den måten har vi belyst om slakterivirksomheten gir et overskudd som kan være en kilde til krysssubsidiering av virksomhet på bearbeidingsleddene.

2.2 Gilde Norsk Kjøtt BA

Gilde Norsk Kjøtt BA er et landsdekkende samvirkekonsern som eies av 29.000 bønder som driver kjøttproduksjon i Norge. Virksomheten omfatter slakting, skjæring, kjøttforedling og behandling av biprodukter. Omsetningen i 2003 var på 11,4 milliarder kroner og konsernet har 5.800 ansatte.

Gilde eier varemerket Gilde og står for markedsføring og salg av Gildemerkede produkter. Gilde er organisert som et konsern med Gilde Norsk Kjøtt BA som morselskap og en rekke datterselskap. Organisasjonsstrukturen er vist i Figur 2.1 nedenfor. En rekke mindre hel- og deleide datterselskap er ikke tatt med.

Figur 2.1 *Gildes organisasjon*

Kilde: Gildes hjemmesider

Gildes produksjonsvirksomhet er fordelt på fem selskaper, basert på geografisk plassering. I tillegg er det opprettet et eget selskap, Gilde Norge, som er ansvarlig for varemerket Gilde.

Gilde Fellesslakteriet er det største datterselskapet i Gilde og mottar slaktedyr fra leverandører i Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud, Vestfold, Telemark og Aust-Agder. Gilde Hedmark og Oppland Slakterier mottar slaktedyr fra Hedmark og Oppland, Gilde Vest mottar slaktedyr fra Vest Agder, Hordaland, Rogaland og Sogn og Fjordane, Gilde Bøndernes Salgslag BA mottar slaktedyr fra Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal og Gilde Nord-Norges Salgslag mottar slaktedyr fra Nordland, Troms og Finmark.

De forskjellige selskapene driver slakterivirksomhet, nedskjæring og videreforedling, enten integrert i én enhet, eller separert i forskjellige enheter. I tabellen

nedenfor er en oversikt over antall slakterier, nedskjæringsvirksomheter og foredlingsvirksomheter i de forskjellige delene av konsernet.

Tabell 2.1 Virksomhet i Gildes datterselskaper (2004)

	Slakteri	Skjæring	Foredling
Fellesslakteriet	4	4	4
Hedemark Oppland Slakterier	2	2	2
Vest	5	6	5
Bøndernes Salgslag	7	6	2
Nord-Norges Salgslag	7	7	3
Totalt	25	25	16

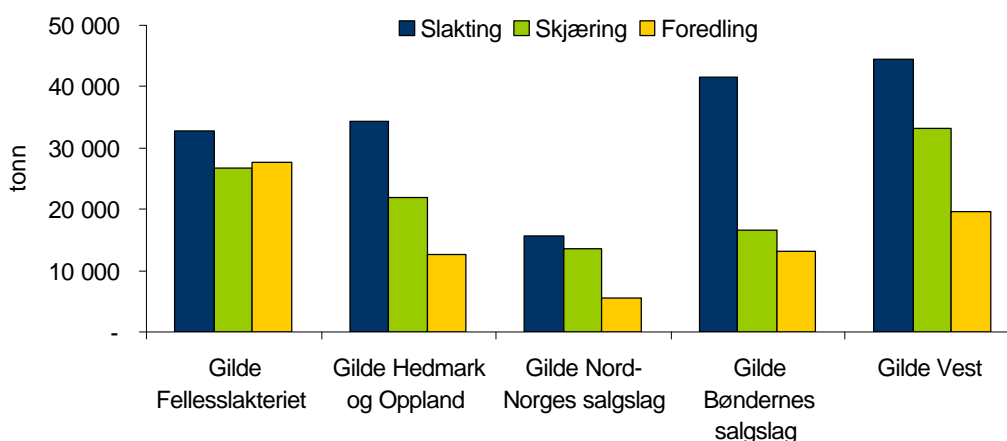
Kilde: Gildes hjemmesider 2004

I de fleste tilfeller er skjer slakte- og skjærevirksomheten i samme anlegg, mens foredlingsvirksomheten foregår i separate anlegg. Forbrukerpakking av skåret vare, som biffer og fileter, foregår imidlertid ofte i samme anlegg som slakte- og skjærevirksomheten.

Vi ser at Gilde har flere slakteri- og skjærevirksomheter enn foredlingsvirksomheter. Dette reflekteres i markedsandelene på de ulike leddene, der Gilde har 75 prosent av slaktevolumet, 60 prosent av skjærevolumet og 45 prosent av antall kilo videreforedlet vare.⁷

I figuren nedenfor har vi illustrert fordelingen mellom slakterivirksomhet, skjærevirksomhet og foredlingsvirksomhet i de forskjellige selskapene.

Figur 2.2 Totalt volum slaktet, skåret og foredlet i Gilde-selskapene i 2004

Kilde: Gildes årsmelding 2004

Figuren viser at Gilde produserer et betydelig større volum slakt enn skåret vare, og et større volum skåret vare enn videreforedlet vare. Overskuddet på helt slakt og skåret vare selges til frittstående aktører i kjøttbransjen, eller legges på reguleringslager.

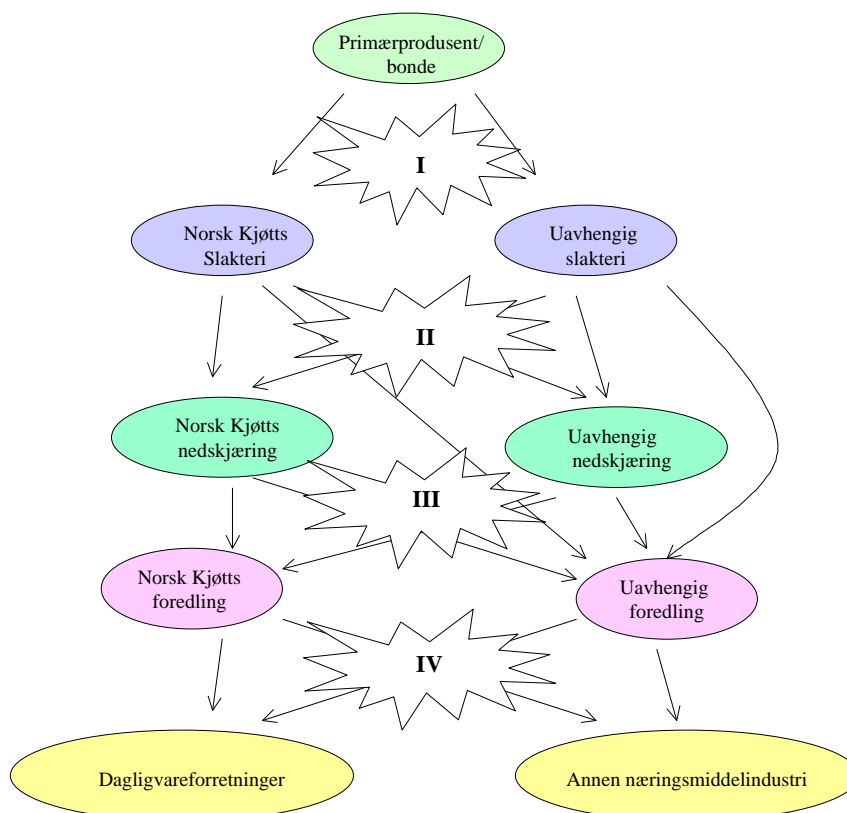
⁷ Kilde markedsandeler: NILF (2004).

2.3 Skjermede og konkurranseutsatte markeder i kjøttbransjen

En nødvendig forutsetning for at en bedrift kan kryssubsidiere er som nevnt enten at den opererer i et annet marked som er skjermet for konkurranse, eller at bedriften har markedsrett.

I ECONs rapport 2004-115 "Bør markedsreguleringen for kjøtt slaktes?" definerte vi ulike konkurransearenaer som kjøttet er innom på veien fra bonde til butikk. Verdikjeden i næringen kan kort oppsummeres slik: Dyrene produseres av bøndene eller primærprodusentene på en rekke gårdsbruk rundt omkring i landet. Når dyrene er slakteklare selges de til slakterier. På slakteriene avlives dyrene, og de renses for skinn, innvoller og andre biprodukter som ikke anvendes til videre kjøttproduksjon. Når dyret er slaktet, men ubearbeidet, kalles det gjerne for hel slakt eller skrott. Slakteriet foretar enten nedskjæreringen (oppdelingen av skrotten) selv, eller selger skrotten videre til virksomheter med spesialisering innen nedskjæring. Etter at dyrene er stykket opp, distribueres de til foredlingsbedrifter. Her utarbeides et vidt spekter av produkter, fra biff og stek til pølser og pålegg. Disse produktene selges videre til dagligvareindustrien. I tillegg lages produkter som anvendes som innsatsfaktor i øvrig næringsmiddelindustri, for eksempel til å lage pizza. Verdikjeden og de fire konkurransearenaene er illustrert i Figur 2.3.

Figur 2.3 Konkurransarenaer fra bonde til butikk

Kilde: ECONs rapport R-2004-115

Som figuren viser, skjer det kjøp og salg mellom alle ledd i verdikjeden. Mellom hvert ledd er det altså det vi har kalt en konkurransearena (markert med stjerne).

På disse konkurransearenaene møtes tilbydere og etterspørrere av kjøtt. Hos noen aktører er imidlertid leddene integrert i samme foretak eller konsern, slik at de ikke deltar på den aktuelle konkurransearenaen.

Videre er det ikke nødvendigvis slik at alle tilbydere på ett ledd i verdikjeden opererer på samme konkurransearena. En grunn kan være at kjøttproduktene som omsettes er forskjellige. En annen kan være at tilbyderne er lokalisert på vidt forskjellige kanter av landet. På hvilket nivå i verdikjeden vi befinner oss, hvilke produkter som omsettes og hvor i landet kundene og produsentene er etablert, påvirker dermed hvilke konkurrenter og hvilke kunder hver enkelt produsent har.

Den første konkurransearenaen i verdikjeden, konkurransearena I, er der bøndene er tilbydere og slakteriene er mottakere/etterspørrere av levende dyr.

På konkurransearena II omsettes helt slakt. Hovedaktørene i markedet for helt slakt er slakteriene på den ene siden, og skjærerne og tildels videreforedlingsbedriftene på den andre. Mange slakterier foretar imidlertid skjæringen innomhus. Også en del videreforedlingsbedrifter skjærer selv.

Når kjøttet er skåret, selges det videre til foredlingsindustrien eller dagligvaregrossistene på konkurransearena III. Tilbyderne på denne konkurransearenaen er nedskjæringsbedrifter og slakterier som selv driver med nedskjæring. Etterspørrerne av skåret kjøtt er industrikunder som driver videreforedling av kjøttet og til en viss grad dagligvarehandelen (koteletter, biffer, osv).

På konkurransearena IV konkurrerer produsenter av ferdigvare om å selge sine produkter til dagligvarebransjen og til næringsmiddelindustri som benytter kjøttprodukter som ingrediens/råvare.

Det er vanskelig å foreta et nøyaktig skille mellom skjermede og konkurranseutsatte markeder i kjøttbransjen, fordi ingen markeder er fullstendig skjermet og fordi flere av markedene som er konkurranseutsatt, er underlagt reguleringer.

Gilde Norsk Kjøtt står for rundt 75 prosent av slakterivirksomheten i Norge. Dette er i seg selv en indikasjon på at Gilde har markedsrett på slakteriledet, og at dette kan være en potensiell kilde til kryssubsidiering. Markedsrett forutsetter imidlertid at det er visse etableringshindringer for slakterier. Vår vurdering er at etableringshindringene er ganske høye. For å etablere nye slakterier må man foreta betydelige investeringen i produksjonsanlegg, salgs- og distribusjonssystemer, og man må ha god tilgang på levende dyr for å kunne drive lønnsomt. Å bygge opp en tilstrekkelig stor portefølje av leverandører tar tid og innebærer kostnader. Å utvide et allerede eksisterende slakteri med en ekstra slaktelinje, er imidlertid ofte mindre ressurskrevende.

I tillegg til at Gilde er en dominerende aktør på slakteriledet, er markedet for helt slakt underlagt omfattende regulering. Reguleringen innebærer blant annet mottakspått, leveringspått, målpris (øvre tak på noteringsprisen), med mer. Også av denne grunn kan markedet for helt slakt være en potensiell kilde til kryssubsidiering.

På grunn av begrenset konkurranse som følge av målprisen og Gildes dominerende posisjon på slakteriledet, kan Gilde-konsernet ha incentiver til å ta ut litt

ekstra fra dette leddet og bruke overskuddet til å krysssubsidiere virksomheten i andre mer konkurranseutsatte deler av konsernet, nedskjæring og videreforedling. Krysssubsidieringen kan prinsipielt skje på flere måter.

Gilde har incentiver til at noteringsprisen på slakterileddet blir så høy som mulig, selv om det innebærer en økt (intern) kostnad i videreforedlingsleddet. I den forbindelse har Gilde for det første interesse av å påvirke myndighetene til å sette en så høy målpris som mulig og for det andre sette i verk tiltak som bidrar til at noteringsprisen kommer så høyt opp mot målprisen som mulig. Selv om dette vil gi både Gildes egen foredlingsvirksomhet og Gildes konkurrenter i foredlingsmarkedet høyere kostnader, vil ikke Gilde-konsernet som helhet rammes, siden høyere kostnader på foredlingsleddet kan kompenseres av høyere inntekter på slakterileddet gjennom en konsernintern inntektsoverføring. Tilsvarende vil konsernet, avhengig av hvordan reguleringen er fastsatt, kunne ha incentiver til å vri kostnader over til den skjermede virksomheten, og på den måten gjøre den konkurranseutsatte virksomheten mer konkurransedyktig.

Gilde har også muligheter gjennom sin posisjon på slakterileddet og sin rolle som markedsregulator å drive predasjonsadferd og marginskvis overfor konkurrenter i andre deler av verdikjeden. Dette kan også i kortere eller lengre perioder være en lønnsom strategi for Gilde, dersom slik atferd vil svekke Gildes konkurrenter.

I kapittel 3 skal vi drøfte i hvilken grad Gildes slaktevirksomhet kan ha vært en subsidiekilde.

3 Slakterivirksomheten er en mulig subsidiekilde

I avsnitt 2.3 delte vi opp verdikjeden i kjøttproduksjon i fire deler. Her skal vi konsentrere oss om slakterileddet på den ene siden og skjære- og videreforedlingsleddet, heretter bearbeidingsleddet, på den andre.

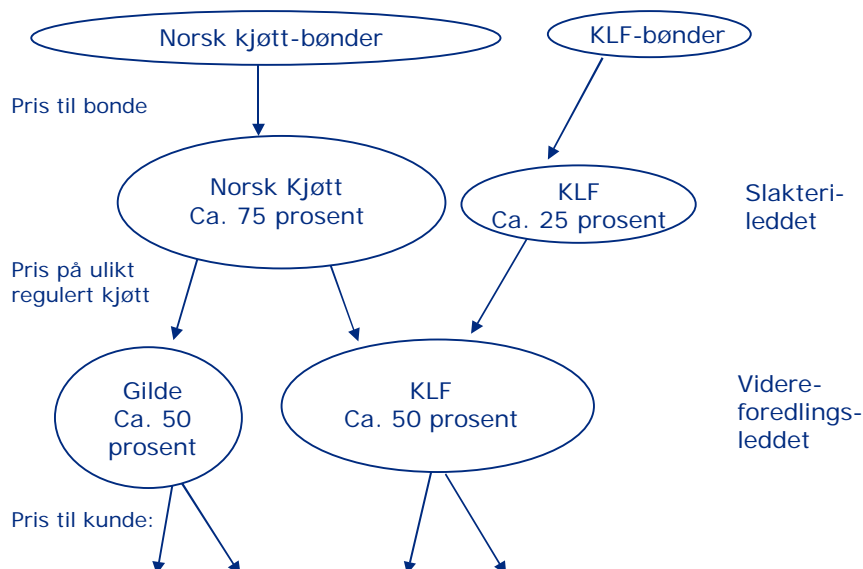
3.1 Gilde Norsk Kjøtt vil ønske en høyst mulig råvarepris

Gilde Norsk Kjøtt er et vertikalt integrert selskap med virksomhet på flere ledd i verdikjeden. Grovt kan man skille mellom to ledd;

- slakterileddet og
- bearbeidingsleddet (skjære- og videreforedlingsleddet).

Som nevnt i avsnitt 2.2 er selskapets posisjon på de ulike leddene forskjellig. I Figur 3.1 har vi illustrert verdikjeden og satt opp hvor stor andel av omsetningen selskapet har på slakterileddet og bearbeidingsleddet.

Figur 3.1 *Fordelingen av virksomhet i privat regi og samvirkeregj på henholdsvis slakterileddet og på bearbeidingsleddet*

Kilde: NILF – "Utsyn over norsk landbruk - tilstand og utviklingstrekk 2004" s. 93

Rundt 75 prosent av dyreslaktning i Norge foretas av Gilde Norsk Kjøtt. De resterende rundt 25 prosentene slaktes av slakterier som ikke er produsenteid (i det videre omtalt som private). En del av kjøttet som selges fra Gilde Norsk Kjøtt er underlagt prisregulering som er fastsatt med utgangspunkt i målprisene som fastsettes i jordbruksforhandlingene. Selv om prisreguleringen ikke direkte omfatter mer enn rundt en tredjedel av den totale kjøttmengden, er det tilstrekkelig til å normere prisen på alt kjøtt som selges fra slakteri⁸. Vi skal derfor omtale prisen for kjøtt som selges fra slakteri som *regulert pris* selv om det kan dreie seg om salg av kvaliteter som ikke er definert som reguleringskjøtt.

Gilde Norsk Kjøtt står for en lavere andel av salget av skåret kjøtt og videreforedte produkter. Rundt 50 prosent av skårede og foredte kjøttprodukter selges av Gilde Norsk Kjøtt, mens de resterende 50 prosent selges av private skjære- og videreforedlingsbedrifter⁹.

Denne markedsstrukturen, hvor Gilde Norsk Kjøtt har en høyere andel av markedet på et sted i verdikjeden enn et annet, har betydning for hvilket prisnivå det prisregulerte kjøttet som er lønnsomt for Gilde Norsk Kjøtt. Med utgangspunkt i en prinsipiell tilnærming, skal vi nedenfor kort redegjøre for hvorfor Gilde Norsk Kjøtt vil ønske en høyest mulig pris på slaktet kjøtt.¹⁰

Selskapet vil ønske å maksimere profitten i hele konsernet, det vil si summen av profitt fra slakteriledet og bearbeidingsledet. Ved hjelp av ligning (1) og (2) nedenfor skal vi vise at dette har betydning for hvilket prisnivå på slaktet kjøtt som er lønnsomt for Gilde Norsk Kjøtt.

$$(1) \quad \Pi_s = 0,75P_s - 0,75P_b - SK + NM$$

$$(2) \quad \Pi_b = 0,5P_f - 0,5P_s - BK$$

der

- Π_s = netto slaktemargin
- P_s = pris på helt slakt fra slakteri
- P_b = pris til bonde (noteringspris)
- SK = slaktekostnader
- NM = netto inntekt markedsregulering (negativ hvis ikke kostnadsdekning)
- Π_b = netto bearbeidingsmargin

⁸ Hvor står andel regulert vare, eller den såkalte representantvaren, utgjør, varierer over tid og etter dyreslag. Ifølge notat fra arbeidsgruppe nedsatt som følge av protokoll fra fase II i jordbruksforhandlingene 2000 s. 12 var representantvarens andel av storfekjøtt 26 prosent, for lam/sau 31 prosent og for svin 49 prosent.

⁹ Gildes andel av salg til sluttkunde er en grov tilnærming. Ifølge NILF er Gildes andel av skårede produkter 60 prosent, mens selskapets andel av bearbeidede produkter er 45 prosent. I denne fremstillingen legger vi til grunn at Gildes andel av alle typer kjøttprodukter, både skårede og bearbeidede er 50 prosent. Dette kan være upresist, men har ingen betydning for konklusjonene i denne utredningen. Det sentrale her er at Gildes andel av salg fra slakteri er betydelig større enn selskapets andel av salg av videreforedte produkter.

¹⁰ Vi forutsetter her at målprisen er satt lavere enn den prisen som ville maksimert Gildes profitt.

- P_f = pris på bearbeidet produkt
- BK = bearbeidingskostnader.

Den første ligningen angir Gilde Norsk Kjøtt's profitt fra slakterivirksomheten. Profitten er lik inntekt, det vil si pris ganger omsatte mengde (75 prosent av det totale volumet) fratrukket kostnadene, det vil si pris til bonde og slaktekostnadene.¹¹ I tillegg kan rollen som markedsregulator, hvor Gilde Norsk Kjøtt mottar kompensasjon for forpliktelser denne oppgaven gir, gi økt eller redusert profitt avhengig av om Gilde Norsk Kjøtt over- eller underkompenseres for disse oppgavene.

Den andre ligningen angir Gilde Norsk Kjøtt's profitt fra bearbeidingsleddet. Profitten er lik inntekten, det vil si prisen på foredlet vare ganger omsatt mengde (50 prosent av det totale volumet) fratrukket kostnadene, det vil si prisen på råvare og bearbeidingskostnadene.

Så kan vi spørre oss – hva skjer hvis prisen på kjøtt fra slakteri øker med 10 enheter?

Alt annet likt vil dette øke profitten på slakteleddet med 7,5 enheter.

Økt pris fra slakterileddet, vil øke kostnadene til bearbeidingsvirksomheten, siden råvarekostnaden øker. Hadde Gilde Norsk Kjøtt hatt like stor andel av produksjonen på bearbeidingsleddet som på slakteleddet, ville inntektsøkningen som følge av prisøkningen blitt utjevnet av kostnadsøkningen i bearbeidingsleddet. Slik Gilde Norsk Kjøtt posisjon i markedet er, vil imidlertid kostnaden ikke øke mer enn 5 enheter siden Gilde Norsk Kjøtt's bearbeidingsvirksomhet kun foredler 50 prosent av den totale kjøttmengden på egen hånd. Samlet gir prisøkningen en profittøkning lik 2,5 enheter alt annet likt.

Dette innebærer at Gilde Norsk Kjøtt har incentiver til å oppnå en så høy pris som mulig, oppad begrenset til monopolpris, på salg av kjøtt fra slakteri.

I tillegg til at Gilde Norsk Kjøtt isolert sett har incentiver til å oppnå en så høy pris fra slakteri som mulig, vil dette også gi en strategisk gevinst siden dette samtidig påfører konkurrentene i bearbeidingsleddet, som ikke er vertikalt integreert, økt kostnader, jf. diskusjonen om marginskvis i avsnitt 1.5.

Markedsregulatorrollen gir mulighet til å påvirke prisen på helt slakt gjennom markedsreguleringstiltak, men i og med at målprisen setter et øvre tak for prisen fra slakteri, er Gilde Norsk Kjøtt's mulighet til å øke prisen fra slakterileddet begrenset. Vi kan imidlertid forvente at selskapet tilpasser seg i markedet, både som markedsregulator og kommersiell bedrift, på en slik måte at prisen som oppnås på salg fra slakteri er så høy som mulig. Målprisene forhandles frem av partene i jordbruksforhandlingene som er Staten og jordbruksorganisasjonene. Gilde Norsk Kjøtt er ikke part i dette oppgjøret, men kommer i kraft av rollen som markedsregulator og sin markedsmessige posisjon med faglige innspill til forhandlingene.

¹¹ Her brukes slaktekostnad om alle kostnader som er direkte knyttet til å slakterivirksomheten (lønnskostnader, avfallshåndtering, mattilsynsavgift, kjøttkontrollavgift og så videre).

Økt pris fra slakteriet vil ikke øke Gilde Norsk Kjøttets profitt dersom hele verdiøkningen videreføres til produsentene. Det finnes imidlertid ingen automatikk i systemet som sikrer produsenten økt pris dersom målprisen øker. I prinsippet er det derfor mulig for Gilde Norsk Kjøtt å øke profitten på slakterivirksomheten, dersom økt salgpris ikke direkte videreføres til økt innkjøpspris. Tilsvarende vil økt effektivitet i slakterileddet gi økt profitt dersom kostnadsreduksjonen ikke tilbakeføres til produsentene i form av økt innkjøpspris (utbetalingspris til bonden).

I de følgende avsnittene skal vi studere utviklingen i Gildes bruttomargin på slakterileddet, altså den marginen som skal dekke alle Gildes kostnader på dette leddet, utover innkjøp av levende dyr.

3.2 Slaktemarginen øker - produsentene blir ikke fullt ut kompensert for økt råvarepris

NILF fører statistikk over prisutviklingen på kjøtt på ulike ledd i verdikjeden. Statistikken omfatter indekser for

- pris til produsent med og uten fratrukket for omsetningsavgift¹²,
- engrospris¹³, og
- pris til forbruker¹⁴.

for henholdsvis oksekjøtt, svinekjøtt og lammekjøtt.

Brutto slaktemarginer for okse/storfe

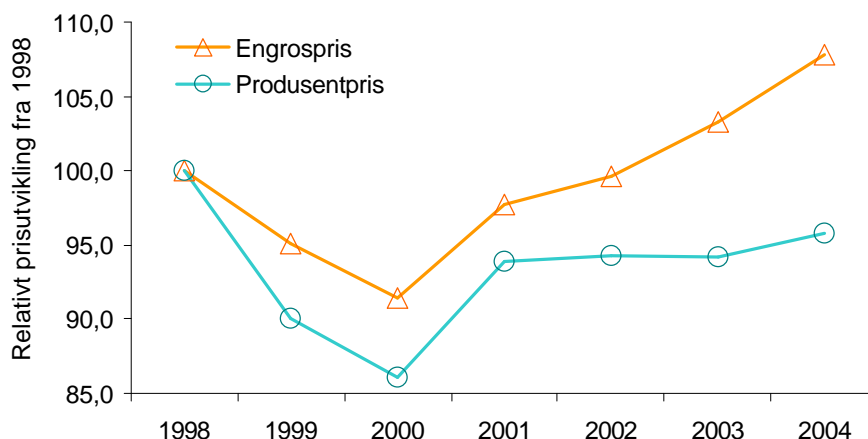
Figur 3.2 viser utviklingen på prisen til produsent, fratrukket omsetningsavgift, og engrosprisen på oksekjøtt.

¹² Prisutviklingen er basert på oppgaver over gjennomsnittlig utbetalingspris som Gilde Norsk Kjøtt utarbeider til Budsjettnemnda for jordbruket. Prisene er ikke fratrukket innfraktkostnader. Det er i tallene tatt hensyn til endringene i grunntilskuddene, og det er tatt hensyn til den tekniske endringen som følge av at hode og labb på svin ikke lenger inngår i vektgrunnlaget.

¹³ Prisutviklingen er basert på oppgaver over gjennomsnittlig oppnådd engrospris som Gilde Norsk Kjøtt utarbeider til Budsjettnemnda for jordbruket. Prisene gjelder ved hallsalg, dvs hentet fra slakteriet.

¹⁴ NILF har beregnet prisindekser for ulike dyreslag med utgangspunkt i SSBs indeksserier gruppert etter matvarene som inngår i byråets «Matvarer og alkoholfrie drikkevarer» samt «Øl».

Figur 3.2 Utviklingen i pris til produsent og råvarepris på oksekjøtt (klasse 0, 250-350 kg) fra 1998 - 2004

Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift))

1998 er 0-året og de to linjene viser den relative, nominelle prisutvikling på oksekjøtt til produsent og fra slakteri frem til og med 2004. Engrosprisen har økt med mellom 7 og 8 prosent fra 1998 til 2004. Produsentprisen har derimot gått ned med omlag 5 prosent i samme periode. Hvis vi regner om indeksprisene til nominelle priser, viser Tabell 3.1 økningen i differansen mellom produsentpris og engrospris.

Tabell 3.1 Økning i brutto slaktemargin for okse fra 1998 til og med 2004 (i nominelle kroner)

Okse	Engrospris kr/kg	Produsentpris kr/kg	Slaktemargin kr/kg
1998	36,5	33,1	3,4
2004	39,4	31,7	7,7

Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift))

I 1998 var engrosprisen for oksekjøtt 36,50 kr/kg. I 2004 var den 39,40 kr/kg. Produsentprisen ble i samme tidsperiode redusert fra 33,1 kr/kg til 31,7 kr/kg. Differansen mellom produsentpris og engrospris, her omtalt som brutto slaktemargin, økte fra 3,4 kr/kg til 7,7 kr/kg. Dette innebærer en økning på 125 prosent.

I Tabell 3.2 har vi med utgangspunkt i antall tonn tilførsler til Gilde beregnet hvor mye den årlige brutto slaktemarginen utgjør i kroner for Gildes vedkommende.

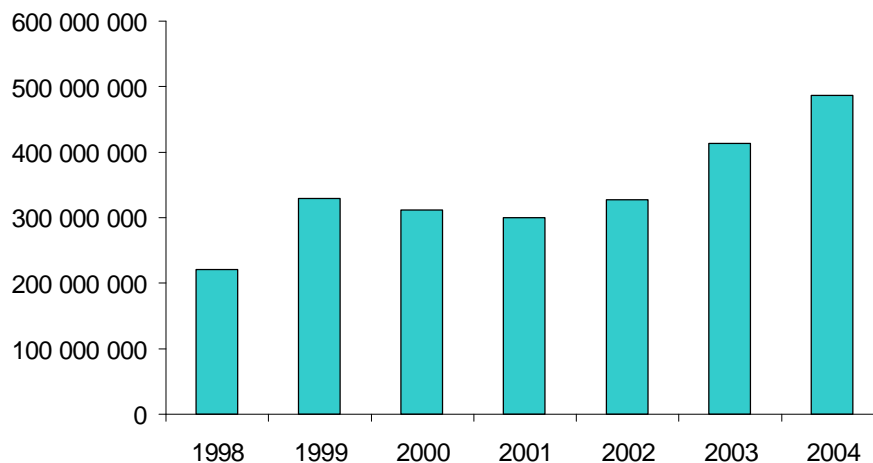
Tabell 3.2 Utviklingen i Gildes samlede brutto slaktemargin for okse i nominelle kroner¹⁵

Okse	Bruttomargin per kilo	Antall tusen tonn tilført	Samlet bruttomargin slateriledet (kroner)
1998	3,4	64,9	220 646 400
1999	4,9	67,2	329 212 993
2000	4,9	63,9	312 016 510
2001	4,6	65,4	298 867 957
2002	5,2	63,3	328 074 569
2003	6,5	63,6	413 844 090
2004	7,7	63,6	487 071 009

Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift)) og Budsjettnemda for jordbruket (2004). Bearbeidet av ECON.

Av oversikten ser vi at samlet brutto slaktemargin for okse har blitt mer enn fordoblet fra 1998 til 2004, på tross av at antall tonn tilført til Gilde har gått noe ned i perioden. Økningen i kroner er på over 266 millioner. Utviklingen i kroner år for år er vist i Figur 3.3.

Figur 3.3 Utviklingen i Gildes samlede brutto slaktemargin for okse i nominelle kroner

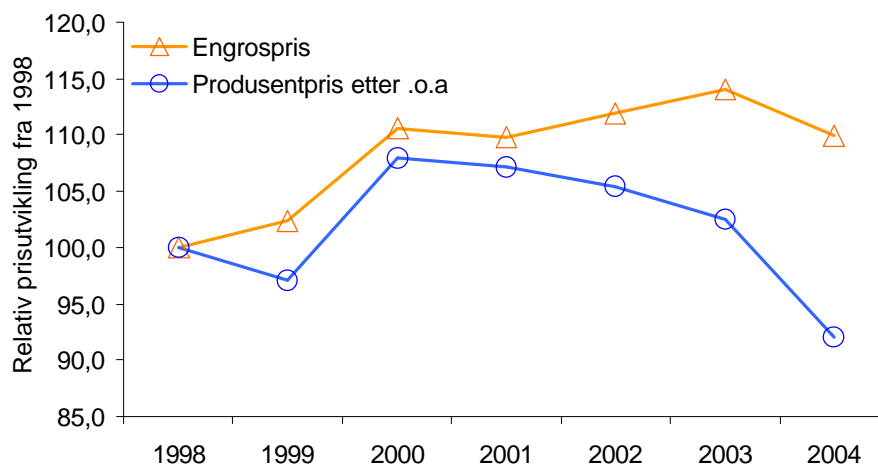
Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift)) og Budsjettnemda for jordbruket (2004)

¹⁵ "Bruttomargin per kilo" er differansen mellom gjennomsnittlig månedlig pris til bonde og gjennomsnittlig noteringspris. "Antall tusen tonn tilført" er beregnet ut fra totalt antall tonn tilført til Gilde (Budsjettnemda for jordbruket (2004)) multiplisert med prosentandelen (39%) oksekjøtt utgjorde i 2003 av samlede okse-, lam- og svinetilførsler. For 2004 mangler vi data for tilførselsvolumet, og har lagt til grunn samme volum tilført som i 2003.

Brutto slaktemarginer for lam

Figur 3.4 viser utviklingen i pris til produsent, fratrukket omsetningsavgift, og råvarepris på lammekjøtt fra 1998 til og med 2004.

Figur 3.4 Utviklingen i pris til produsent og råvarepris på lammekjøtt (klasse 0, 13-23 kg) fra 1998 til 2004

Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift))

1998 er også her 0-året og figuren viser den relative, nominelle prisutviklingen frem til og med 2004. Engrosprisen på lammekjøtt har steget i denne perioden, mens produsentprisen er redusert. Utviklingen er altså tilsvarende som for oksekjøtt.

Tabell 3.3 viser prisutviklingen fra 1998 til og med 2004.

Tabell 3.3 Økning i brutto slaktemargin fra 1998 til og med 2004 (i nominelle kroner)

Lam	Engrospris kr/kg	Produsentpris kr/kg	Slaktemargin kr/kg
1998	40,0	32,7	7,3
2004	43,9	30,1	13,8

Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift))

Engrosprisen på lammekjøtt var 40 kr/kg i 1998 og 43,90 i 2004. Produsentprisene var 32,7 i 1998 og 30,1 kr/kg i 2004. Den brutto slaktemarginen, altså differansen mellom engrospris og produsentpris, økte med 90 prosent i denne perioden.

I Tabell 3.4 har vi tilsvarende som for okse beregnet hvor mye den årlige brutto slaktemarginen utgjør i kroner for Gilde.

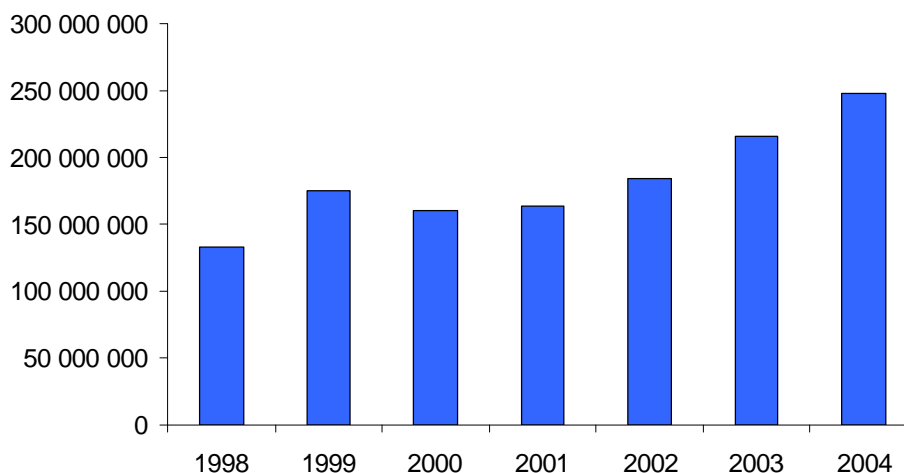
Tabell 3.4 Utviklingen i Gildes samlede brutto slaktemargin for lam i nominelle kroner¹⁶

Lam	Bruttomargin per kilo	Antall tusen tonn tilført	Samlet bruttomargin slaterileddet (kroner)
1998	7,3	18,304	133 436 160
1999	9,2	18,942	174 688 002
2000	8,9	18,018	160 617 963
2001	8,9	18,436	163 252 378
2002	10,3	17,864	183 654 886
2003	12,1	17,93	216 276 531
2004	13,8	17,93	248 259 931

Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift)) og Budsjettnemda for jordbruket (2004). Bearbeidet av ECON.

Av oversikten ser vi at samlet brutto slaktemargin for lam også har økt betydelig i perioden fra 1998 til 2004. Økningen i kroner er på over 114 millioner. Utviklingen år for år er vist i Figur 3.5.

Figur 3.5 Utviklingen i Gildes samlede brutto slaktemargin for lam i nominelle kroner

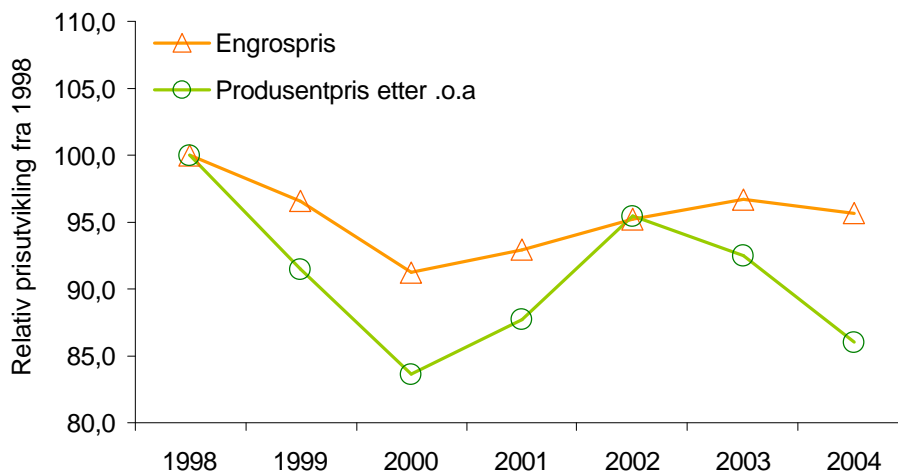
Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift)) og Budsjettnemda for jordbruket (2004).

Brutto slaktemarginer for svin

Figur 3.6 viser utviklingen i pris til produsent, fratrukket omsetningsavgift, og råvarepris på svinekjøtt fra 1998 til og med 2004.

¹⁶ "Bruttomargin per kilo" er differansen mellom gjennomsnittlig månedlig pris til bonde og gjennomsnittlig noteringspris. "Antall tusen tonn tilført" er beregnet ut fra totalt antall tonn tilført til Gilde (Budsjettnemda for jordbruket (2004)) multiplisert med prosentandelen (11%) lammekjøtt utgjorde i 2003 av samlede okse-, lam- og svinetilførsler. For 2004 mangler vi data for tilførselsvolumet, og har lagt til grunn samme volum tilført som i 2003.

Figur 3.6 Utviklingen i pris til produsent og råvarepris på svinekjøtt (klasse F) fra 1998 til 2004

Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift))

1998 er 0-året og figuren viser den relative, nominell prisutviklingen frem til og med 2004. Figuren viser at både engrosprisen og produsentprisen er redusert fra 1998 til og med 2004. Produsentprisene reduseres imidlertid mer enn engrosprisen.

Tabell 3.5 viser de faktiske prisene i 1998 og 2004.

Tabell 3.5 Økning i brutto slaktemargin fra 1998 til og med 2004 (i nominelle kroner)

Svin	Engrospris kr/kg	Produsentpris kr/kg	Slaktemargin kr/kg
1998	28,9	22,0	6,9
2004	27,7	19,0	8,7

Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift))

Prisen på svinekjøtt var 28,90 kr/kg i 1998 og 27,7 kr/kg i 2004. Produsentprisen var 22 kr/kg i 1998 og 19 kr/kg i 204. Slaktemarginen økte fra 6,90 kr/kg til 8,70 kr/kg, en økning på drøye 25 prosent.

I Tabell 3.6 har vi tilsvarende som for okse og lam beregnet hvor mye den årlige brutto slaktemarginen for svin utgjør i kroner for Gilde.

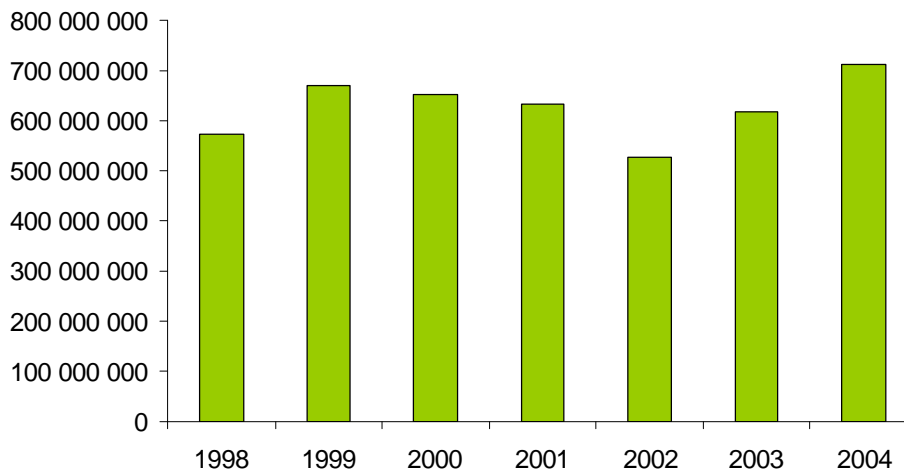
Tabell 3.6 *Utviklingen i Gildes samlede brutto slaktemargin for svin i nominelle kroner¹⁷*

Svin	Bruttomargin per kilo	Antall tusen tonn tilført	Samlet bruttomargin slateriledet (kroner)
1998	6,9	83,2	574 002 555
1999	7,8	86,1	669 799 452
2000	8,0	81,9	652 891 103
2001	7,6	83,8	633 631 982
2002	6,5	81,2	528 325 905
2003	7,6	81,5	618 728 033
2004	8,7	81,5	710 784 184

Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift)) og Budsjettnemda for jordbruket (2004). Bearbeidet av ECON.

Av oversikten ser vi at samlet brutto slaktemargin for svin har økt mindre enn for okse og lam i perioden fra 1998 til 2004, når vi tar i betraktning at svin utgjør halvparten av totalt slaktevolum og har en i utgangspunktet høyere slaktemargin enn okse. Likevel ser vi en økning i nominelle kroner på over 136 millioner. Utviklingen i kroner år for år er vist i Figur 3.7.

Figur 3.7 *Utviklingen i Gildes samlede brutto slaktemargin for svin i nominelle kroner*

Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift)) og Budsjettnemda for jordbruket (2004).

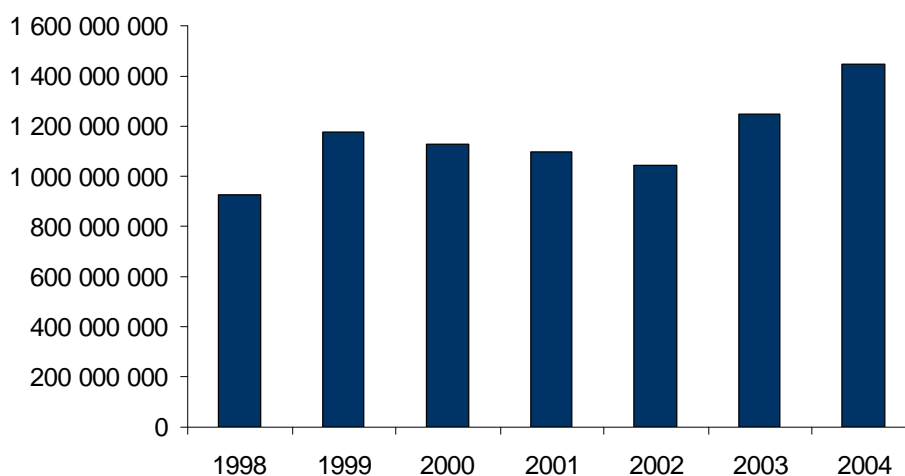
¹⁷ "Bruttomargin per kilo" er differansen mellom gjennomsnittlig månedlig pris til bonde og gjennomsnittlig noteringspris. "Antall tusen tonn tilført" er beregnet ut fra totalt antall tonn tilført til Gilde (Budsjettnemda for jordbruket (2004)) multiplisert med prosentandelen (50%) svinekjøtt utgjorde i 2003 av samlede okse-, lam- og svinetilførsler. For 2004 mangler vi data for tilførselsvolumet, og har lagt til grunn samme volum tilført som i 2003.

3.3 Gildes brutto slaktemargin opp en halv milliard fra 1998-2004

Tendensen er den samme for alle dyreslagene, selv om den er sterkere for okse og lam enn for svin. Engrosprisene i perioden 1998 til 2004 har økt mer enn produsentprisene, og i noen tilfeller har differansen mellom disse prisene økt betydelig. Dette betyr økte bruttomarginer på slakterileddet.

Utviklingen i Gildes brutto slaktemargin for okse, lam og svin samlet er vist i Figur 3.8.

Figur 3.8 *Utviklingen i Gildes samlede brutto slaktemargin for okse, lam og svin i nominelle kroner*

Kilde: NILFs hjemmesider (Vedleggstabell 4.4 Engrospris kjøtt, hele og halve skrotter og Vedleggstabell 4.11 Produsentpris kjøtt (med trekk for omsetningsavgift)) og Budsjettmemda for jordbruket (2004).

Til sammen har bruttomarginene for Gildes vedkommende økt med 518 millioner kroner i perioden. Fra 1999 til 2002 var det imidlertid en nedgang i inntektene. Det er i perioden 1998 til 1999 og perioden 2002 til 2004 at Gildes bruttoinntekt fra slakterivirksomheten har økt. Økningen var på over 200 millioner kroner årlig i disse to periodene.

Spørsmålet blir da om vi kan finne forklaringer i de faktiske slaktekostnadene på denne betydelige økningen i bruttoinntekter. Det skal vi se nærmere på i neste kapittel.

4 Kostnadene på slakterileddet

Til nå har vi bare sett på utviklingen i differansen mellom engrospris og produsentpris. Økningen i denne differansen kan i prinsippet gis mange forklaringer. Bruttomarginen på slakterileddet skal dekke alle kostnader knyttet til produksjonen på dette leddet, og en økning i bruttomarginene kan ha kommet som følge av at disse kostnadene har økt. Som Tabell 4.1 nedenfor viser, kan slaktemarginen dekomponeres i flere ledd.¹⁸

Tabell 4.1 Dekomponert slaktemargin¹⁹

	Engrospris
+	Verdi av hud/skinn og biprodukter
-	Slaktekostnad
-	Spesiell trekk (fond,avtaletrekkosv)
-	Kjøttkontrollavgift
-	Forskningsavgift
=	Veiledende avregningspris for slaktedyr fra Norsk kjøtt
-	Transportkostnader
+/-	Bedriftsøkonomiske tillegg/fradrag
=	Produsentpris
-	Omsetningsavgift

Kilde: Statens Landbruksforvaltning

Gilde Norsk kjøtt har som nevnt ikke vært villige til å gi ECON kostnadsdata for å belyse om faktiske kostnader knyttet til slakterivirksomheten har økt tilsvarende som økningen i brutto slaktemargin.²⁰ Vi har derfor vært nødt til å gjøre en tilnærming til endringene i Gildes faktiske kostnader basert på tall for hele bransjen.

¹⁸ Beskrivelsen av de tilskudd og avgifter som ytes i forbindelse med slakting av kjøtt er hentet fra Statens Landbruksforvaltnings nettsider (www.slf.dep.no)

¹⁹ Matproduksjonsavgiften kommer i oversikten inn under kategorien "spesielle trekk".

²⁰ Se korrespondanse med Gilde Norsk kjøtt i vedlegg 1 og 2.

Økt differanse mellom engrospris og produsentpris kan skyldes endring i ett eller flere av elementene i Tabell 4.1. I det følgende skal vi gå gjennom og oppsummere forhold som i større eller mindre grad har hatt betydning for de faktiske kostnadene knyttet til slakterivirksomheten i perioden 1998-2004.

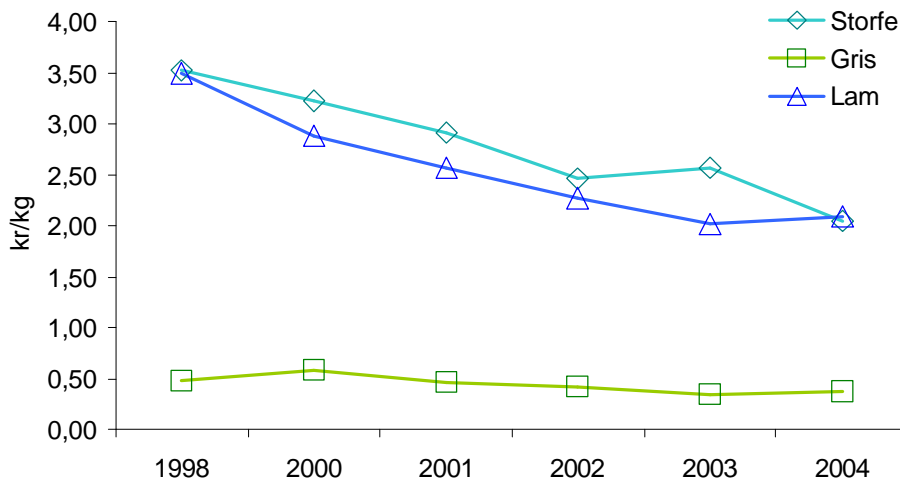
4.1 Utviklingen i Gildes kostnads- og inntektskomponenter

4.1.1 Verdien av hud/skinn og biprodukter redusert

Slaktning av dyr generer flere biprodukter. De viktigste biproduktene er innvoller, slik som lever, nyre, tarm, hjerte og så videre og, og skinn. For enkelte av disse produktene finnes det betalingsvillighet, mens andre er å betrakte som avfall som påfører slakteriet kostnader. Verdien av biproduktene fra slaktede dyr er delvis markedsstyrt og varierer fra år til år.

Vi har ikke tall for den totale verdien av biprodukter på dyr som er slaktet ved Gilde-slakterier. Vi har imidlertid fått tall fra Fatland for den samlede verdien av biproduktene per kg slaktet kjøtt. Figur 4.1 viser denne utviklingen fra 1998 til 2004.

Figur 4.1 Utvikling i verdien på biprodukter fra slaktede dyr fra 1998 til 2004

Kilde: Fatland slakterier

Figuren viser at den samlede verdien av biprodukter er redusert i perioden 1998 til 2004 for alle dyreslagene. Biprodukter fra slaktning av lam og storfe er redusert fra rundt 3,50 kr/kg til drøye 2 kr/kg, men verdien på biproduktene fra svin er blitt svakt redusert fra ca 0,50 kr/kg til 0,40 kr/kg.

Det kan selvfølgelig tenkes at Gilde har hatt en annen verdiutviklingen på biproduktene fra egne slakterier, men vi går ut fra at forskjellene ikke er betydelige. Vi skal derfor anvende tallene fra Fatland som benchmark for verdien av Gildes biprodukter i samme periode. Fatland har ikke tall for 1999. For enkelthets skyld

skal vi senere anta at biproduktene i 1999 var lik gjennomsnittet av verdien i 1998 og 2000.

4.1.2 Avgifter til Mattilsynet

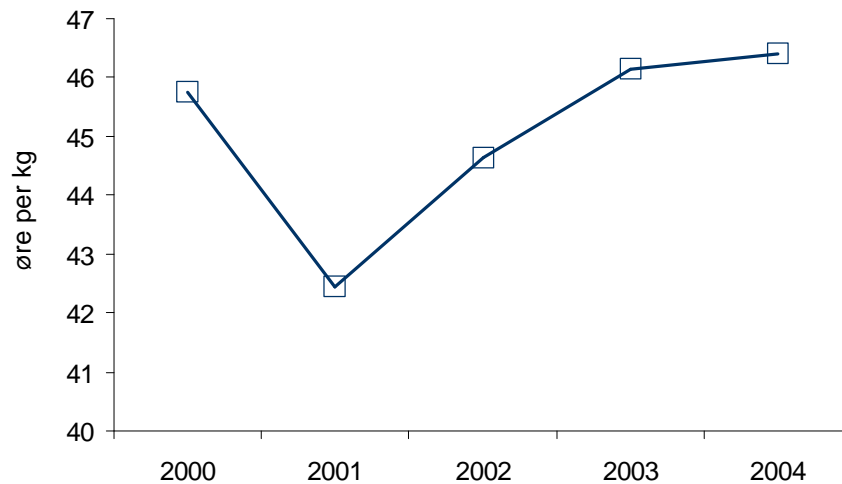
Norske slakterier betaler ulike gebyrer og avgifter til Mattilsynet. Opprettelsen av Mattilsynet medførte en omlegging av gebyr- og avgiftssystemet. Man kan i dag skille mellom to typer avgifter/gebyr; kjøttkontrollgebyr og matproduksjonsavgift.

Kjøttkontrollavgift

Statens landbruksforvaltning (SLF) krever inn kjøttkontrollgebyr fra slakterier etter avtale med Mattilsynet. Gebyret er en videreføring av den tidligere kjøttkontrollavgiften. Formålet med ordningen er å pålegge virksomheter plikt til å betale gebyr for tilsyn og kjøttkontroll, og til å bidra til en rasjonell og kostnads-effektiv tilsyns- og kjøttkontrollordning.

Figur 4.2 nedenfor viser utviklingen i kjøttkontrollgebyret per kg slaktet kjøtt fra 2000 til 2004. Tallene er gjennomsnittlig årlig gebyr på Gildes slakterier²¹. På grunn av omorganiseringer i både Mattilsynet og Statens Landbruksforvaltning har det ikke vært mulig å fremskaffe tall for perioden 1998 – 1999.

Figur 4.2 *Utviklingen i kjøttkontrollgebyret fra 2000 til 2004*

Kilde: Mattilsynet og Statens Landbruksforvaltning

Figuren viser at kjøttkontrollgebyret har variert med noen øre per kg i perioden fra 2000 til 2004. Høyeste gjennomsnittlige gebyr var drøye 46 øre/kg og laveste gjennomsnittlige gebyr var drøye 42 øre per kg. For enkelthets skyld skal vi senere anta at gebyret i 1998 og 1999 var lik snittet av årene 2000 til 2004, 45,1 øre per kg.

²¹ Veid årlig gjennomsnittet av kjøttkontrollgebyr per kg slaktet kjøtt ved alle Gilde-slakterier.

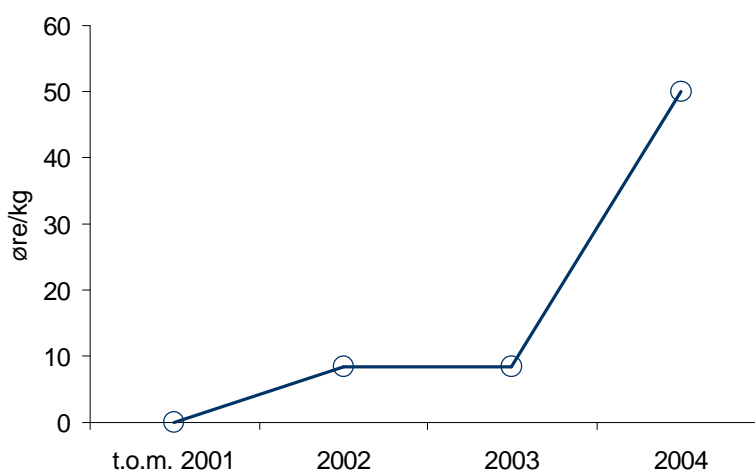
Matproduksjonsavgift

Statens landbruksforvaltning krever inn matproduksjonsavgift på kjøtt for Mattilsynet.

Formålet med matproduksjonsavgiften er at den skal finansiere Mattilsynets kostnader ved tilsyn og kontroll. Den skal sikre helsemessige trygge næringsmidler og fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele produksjonskjeden, samt ivareta miljøvennlig produksjon. Videre skal den nyttes til tiltak for å fremme god plante- og dyrehelse, og ivareta hensynet til aktørene langs hele produksjonskjeden, herunder markedsadgang i utlandet

Denne avgiften ble innført med virkning fra og med 2002 og før dette året fantes det ikke tilsvarende avgift. Figur 4.3 nedenfor viser utviklingen i matproduksjonsavgiften fra 2002 til 2004.

Figur 4.3 *Utvikling i matproduksjonsavgiften*²²

Kilde: Mat- og landbruksdepartementet

Oversikten viser at det har vært en betydelig økning i matproduksjonsavgiften siden innføringen i 2002. Første året var avgiften 8,5 øre per kg, mens den i 2004 var hele 50 øre/kg.

4.1.3 Omsetningsavgift

Omsetningsavgiften er en avgift som legges på produsentenes salgsproduksjon for å finansiere tiltak for å fremme omsetningen, jf. *forskrift om omsetningsavgift på jordbruksvarer, og om overproduksjonsavgift på mjølk*.

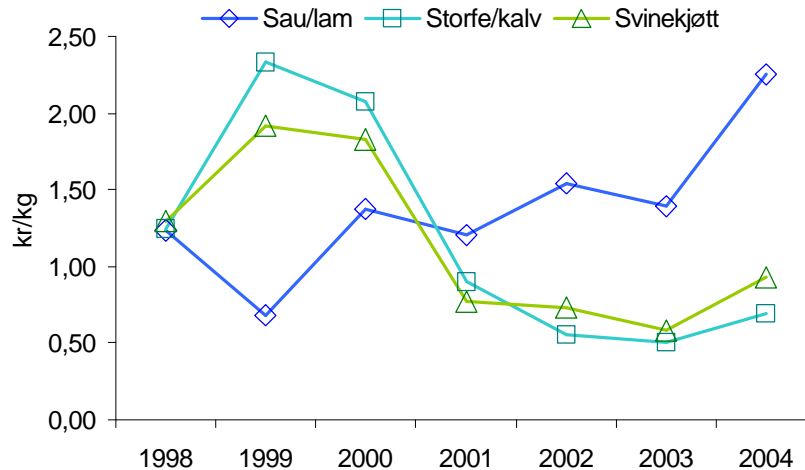
Omsetningsavgiften på kjøtt blir innbetalt av bøndene ved levering av produktene. Avgiften går inn i fondet for omsetningsavgiften for kjøtt og blir brukt til finansiering av markedsregulering, til faglige tiltak og opplysningsarbeid i kjøttsektoren.

²² Frem til 2002 var det ingen egen avgift knyttet til matproduksjon av kjøttråvare (utenom kjøttkontrollgebyret). I 2002 ble det innført en avgift på kjøtt knyttet til utvidet testing for TSE på storfe og småfe. I 2004 ble denne avgiften erstattet av det som i dag heter matproduksjonsavgift.

For omsetningsavgiften på korn og på kjøtt av gris, sau/lam og storfe/kalv er omsetningsavgiften fastsatt som en maksimalsats. Innenfor denne øvre grensen kan Omsetningsrådets arbeidsutvalg endre avgiften gjennom året ved behov.

I Figur 4.1 nedenfor har vi beregnet gjennomsnittlig årlig omsetningsavgift for de ulike dyreslagene.

Figur 4.1 Utviklingen i årlig gjennomsnittlig omsetningsavgift fra 1998 til 2004

Kilde: Omsetningsrådets årsmelding fra 1998 til 2004

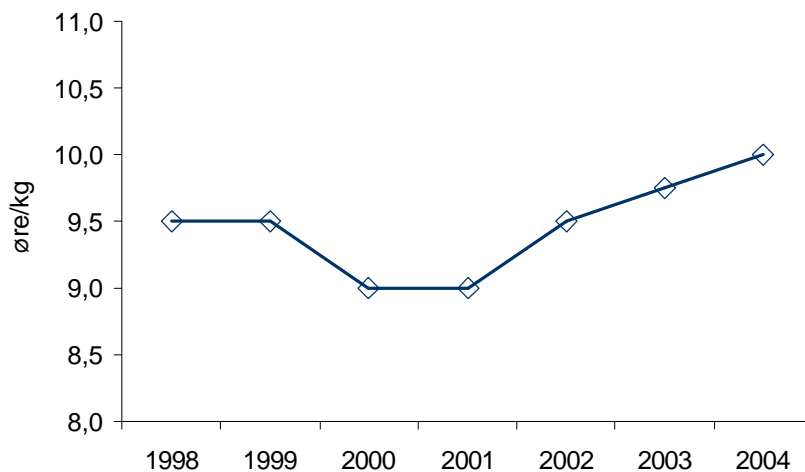
Oversikten viser at det har vært en ikke ubetydelig variasjon i omsetningsavgiften for alle dyreslagene i perioden 1998 til 2004. Avgiften på storfe har variert fra nesten 2,50 kr/kg til 0,50 kr/kg, sau/lam har variert mellom 0,75 kr/kg og 2,25 kr/kg, mens gris har variert mellom snau 2 kr/kg og drøye 0,50 kr/kg.

4.1.4 Forskningsavgift

Forskningsavgiften er en lovpålagt avgift som legges på norskproduserte og importerte landbruksprodukter som brukes i produksjon av nærings- og nytelsesmidler.

Figur 4.2 viser utviklingen i forskningsavgiften fra 1998 til 2004.

Figur 4.2 Utviklingen i årlig gjennomsnittlig forskningsavgift fra 1998 til 2004

Kilde: Statens Landbruksforvaltning

Forskningsavgiften har vært relativt stabil i perioden 1998 til 2004. Høyest var avgiften i 2004 med 10 øre/kg, lavest i 2000 og 2001 med 9 øre/kg.

4.1.5 Transportkostnader

Det gis i dag to typer tilskudd for transport av kjøtt i tilknytning til slakterivirkosomhet²³;

- *Innfrakttilskuddet* skal dekke deler av kostnadene ved transport av slaktedyr fra produsent til godkjent slakteri.
- *Mellomfrakttilskudd, helt slakt* kan gis til nedskrivning av fraktkostnader for hele, halve og/eller kvarte skrotter levert fra godkjent slakteri i et overskuddsområde til listeført engrosforhandler i et underskuddsområde

Transportstøtten utgjør i 2005 ca. 60 millioner kroner. Støtten fullfinansierer ikke transportkostnadene, men skal være et tilskudd for dekning av deler av utgiftene. I 2003 anslo SLF at innfrakttilskuddet i snitt dekket 25 til 30 prosent av de reelle kostnadene²⁴. Mellomfrakt, helt slakt, dekket på samme tidspunkt ca. 70 prosent av kostnadene.

Siden disse anslagene ble gjort er det vedtatt å fase ut alle fraktstøtteordninger for kjøtt utenom innfraktstøtten. Støtten reduseres gradvis og vil opphøre 31. desem-

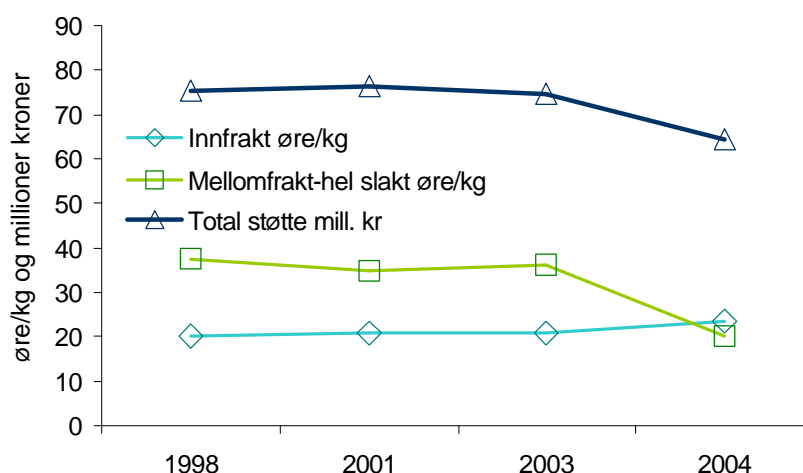
²³ Det ytes i tillegg to typer støtte som vi her skal se bort fra; *Mellomfrakttilskudd, stykket/skåret vare*, som kan gis til nedskrivning av fraktkostnader fra godkjente nedskjæringsanlegg (tilknyttet et godkjent slakteri) i overskuddsområder til engrosforhandlere eller foredlingsbedrifter i underskuddsområder, og *Engrosstilskudd (annet tilskudd)* som kan utbetales til dekning av kostnader knyttet til svinn og omsetning hos engrosforhandler for slakt som blir sendt fra godkjent slakteri i overskuddsområde til godkjent engrosforhandler i underskuddsområde både til fra og mellom slakteri. Vi ser bort fra *Mellomfrakttilskudd, stykket/skåret*, fordi ordningen knytter seg til distribusjon lenger ned i verdikjeden. Engrostilskuddet er en særskilt støtteordning for Nord-Norge med begrenset utbetaling (2,1 millipner kroner i 2004) som vi ser bort fra ut fra en hensiktsmessighetsbetraktning.

²⁴ SLF(2003): *Fraktordningen for slakt – en vurdering*, s 11.

ber 2006. Dette gjør at kompensasjon for mellomfrakt av helt slakt utgjør mindre enn 70 prosent av kostnaden for tiden etter beslutning om utfasing ble gjort.

Figur 4.3 viser utviklingen i gjennomsnittlig tilskuddsats for henholdsvis innfrakttilskudd og mellomfrakt, helt slakt. I tillegg viser figuren utvikling i samlet utbetaling til transport av kjøtt.

Figur 4.3 Utviklingen i transportstøtte fra 1998 til 2005

Kilde: SLF (2003) og Jordbruksavtalen for årene 2003-2003, 2003-2004 og 2004-2005

Oversikten viser at total fraktstøtte er redusert i perioden sett under ett. Det gjennomsnittlige innfrakttilskuddet er økt noe, men den gjennomsnittlige mellomfraktstøtten er nesten halvert fra 1998 til 2004.

4.2 Utviklingen i Gildes margin til å dekke lønns- og transportkostnader m.v.

Vi har nå gått gjennom utviklingen i alle kostnads- og inntektskomponentene knyttet til slakting av de forskjellige dyreslagene, bortsett fra kostnader til selve slaktingen (lønn osv.) og transportkostnader som ikke er tilskuddsberettiget. Hvis vi sammenstiller tallene i figurene ovenfor, kan vi beregne hva Gilde har hatt til dekning av kostnader til selve slaktingen, samt transportkostnader som ikke er tilskuddsberettiget. Nedenfor skal vi identifisere marginen Gilde har til dekning av slike kostnader for de ulike dyreslagene.

4.2.1 Dekning av kostnader ved slakt av okse

Figur 4.4 viser utviklingen i marginen Gilde har til å dekke kostnader ved slakting av oksekjøtt og til transportkostnader som ikke er tilskuddberettiget.

Figur 4.4 Utviklingen i Gildes marginen til dekning av slaktekostnader og transportutgifter for oksekjøtt

Figuren viser at Gilde har en betydelig større margin til å dekke kostnader i 2004 sammenlignet med 1998. Denne trenden endres ikke av at det justeres for generell prisvekst. Dette kan i prinsippet gis to forklaringer – enten har Gildes enhetskostnader ved slakting av oksekjøtt og transport av samme dyreslag økt betydelig i denne perioden, eller så har selskapets profitt på denne delen av virksomheten økt betydelig.

Tabell 4.2 viser grunnlaget for denne utviklingen og er basert på gjennomgangen av kostnads- og inntektskomponenter i avsnitt 4.1.

Tabell 4.2 Samlet oversikt over inntekts- og kostnadskomponenter for slakting av oksekjøtt²⁵

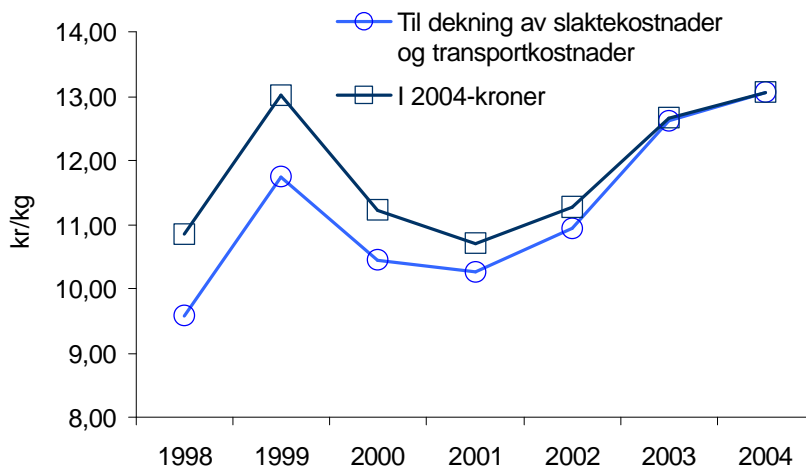
Okse	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Bruttomargin	3,40	4,90	4,88	4,57	5,18	6,51	7,66
Biprodukter	3,52	3,37	3,22	2,91	2,47	2,56	2,04
Kjøttkontrollgebyr	0,45	0,45	0,46	0,42	0,45	0,46	0,46
Matproduksjonsavgift	0,00	0,00	0,00	0,00	0,09	0,09	0,50
Omsetningsavgift	1,25	2,33	2,08	0,90	0,55	0,50	0,69
Forskningsavgift	0,10	0,10	0,09	0,09	0,10	0,10	0,10
Innfrakt	0,20	0,20	0,20	0,21	0,21	0,21	0,24
Mellomfrakt	0,38	0,36	0,36	0,35	0,36	0,36	0,20
Til dekning av slaktekostnader og transportkostnader	5,70	5,96	6,04	6,63	7,03	8,50	8,38
I 2004-kroner	6,46	6,61	6,49	6,91	7,24	8,54	8,38

4.2.2 Dekning av kostnader ved slakt av sau- og lammekjøtt

Figur 4.5 viser utviklingen i marginen Gilde har til å dekke kostnader ved slakting av sau- og lammekjøtt og til transportkostnader som ikke er tilskuddberettiget.

²⁵ Bruttomarginen er beregnet med utgangspunkt i publiserte prisdata fra NILF. Verdien av biprodukter er beregnet med utgangspunkt i tall fra Fatland. Disse inkluderte ikke tall for 1999 og er i tabellen et snitt av verdien i 1998 og 2000. Kjøttkontrollgebyret er beregnet med utgangspunkt i innbetalte årlige avgifter ved alle Gilde-slakteri og produksjonen ved det enkelte anlegg samme år. Verken Statens Landbruksforvaltning eller Mattilsynet kunne finne tall for 1998 og 1999. Vi har derfor antatt at gebyret disse årene er lik snittet i 2000 til 2004. Omsetningsavgiften er et rent, ikke veid, gjennomsnitt av omsetningsavgiften i hvert enkelt år. Vi manglet også tall for gjennomsnittlig innfrakt- og mellomfrakttilskudd i 1999, 2000 og 2002. Vi har antatt at disse årene er et snitt av året før og etter. Til slutt er omregningen til 2004-kroner gjort med utgangspunkt i SSBs konsumprisindeks.

Figur 4.5 Utviklingen i Gildes marginen til dekning av slaktekostnader og transportutgifter for sau- og lammekjøtt

Oversikten viser at det har vært relativt stor årlig variasjon i marginen til dekning av slakt- og transportkostnader de siste årene. Ser man perioden under ett har Gilde hatt en betydelig økning i denne dekningsmarginen. Dette utviklingstrekket endres ikke av at inntektene og kostnadene justeres for generell prisvekst. På samme måte som for oksekjøtt kan dette i prinsippet forklares med at Gildes enhetskostnader knyttet til slakt og transport av sau- og lammekjøtt har hatt en betydelig økning eller så har profitten på denne virksomheten økt.

Tabell 4.3 viser grunnlaget for utviklingen i , og er basert på gjennomgangen av kostnads- og inntektskomponenter i avsnitt 4.1.

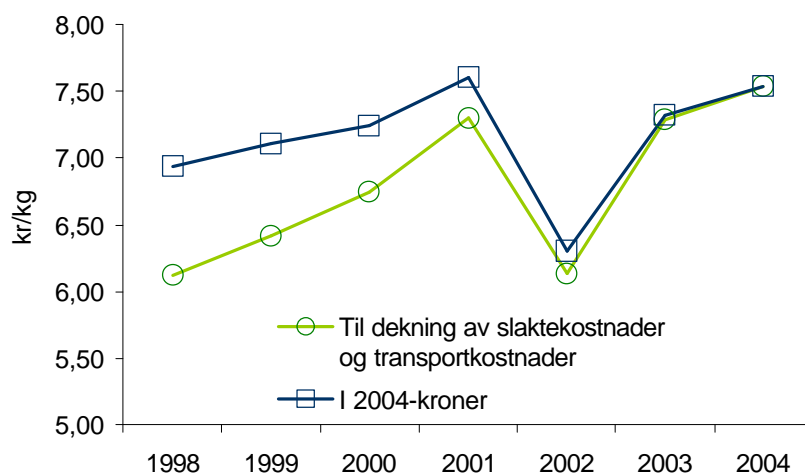
Tabell 4.3 Samlet oversikt over inntekts- og kostnadskomponenter for slakting av sau- og lammekjøtt²⁶

Lam	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Bruttomargin	7,29	9,22	8,91	8,86	10,28	12,06	13,85
Biprodukter	3,49	3,18	2,88	2,57	2,27	2,01	2,09
Kjøttkontrollgebyr	0,45	0,45	0,46	0,42	0,45	0,46	0,46
Matproduksjonsavgift	0,00	0,00	0,00	0,00	0,09	0,09	0,50
Omsetningsavgift	1,24	0,68	1,37	1,21	1,54	1,39	2,25
Forskningsavgift	0,10	0,10	0,09	0,09	0,10	0,10	0,10
Innfrakt	0,20	0,20	0,20	0,21	0,21	0,21	0,24
Mellomfrakt	0,38	0,36	0,36	0,35	0,36	0,36	0,20
Til dekning av slaktekostnader og transportkostnader	9,57	11,75	10,45	10,26	10,95	12,61	13,05
I 2004-kroner	10,84	13,01	11,22	10,70	11,27	12,67	13,05

4.2.3 Dekning av kostnader ved slakt av svinekjøtt

Figur 4.6 nedenfor viser utviklingen i marginen Gilde har til å dekke kostnader ved slakting og transport av svin.

Figur 4.6 Utviklingen i Gildes marginen til dekning av slaktekostnader og transportutgifter for svinekjøtt

²⁶ Bruttomarginen er beregnet med utgangspunkt i publiserte prisdata fra NILF. Verdien av biprodukter er beregnet med utgangspunkt i tall fra Fatland. Disse inkluderte ikke tall for 1999 og er i tabellen et snitt av verdien i 1998 og 2000. Kjøttkontrollgebyret er beregnet med utgangspunkt i innbetalte årlige avgifter ved alle Gilde-slakteri og produksjonen ved det enkelte anlegg samme år. Verken Statens Landbruksforvaltning eller Mattilsynet kunne finne tall for 1998 og 1999. Vi har derfor antatt at gebyret disse årene er lik snittet i 2000 til 2004. Omsetningsavgiften er et rent, ikke veid, gjennomsnitt av omsetningsavgiften i hvert enkelt år. Vi manglet også tall for gjennomsnittlig innfrakt- og mellomfrakttillskudd i 1999, 2000 og 2002. Vi har antatt at disse årene er et snitt av året før og etter. Til slutt er omregningen til 2004-kroner gjort med utgangspunkt i SSBs konsumprisindeks.

Oversikten viser at dekningsmarginen per enhet har variert ikke ubetydelig i perioden vi ser på. I perioden under ett har Gilde større margin i 2004 enn i 1998 til å dekke kostnader ved slakting og transport av svin. Dette gjelder også dersom inntekts- og kostnadskomponentene justeres for generell prisvekst. Økningen er imidlertid mindre enn for okse- og sau- og lammekjøtt. På samme måte som for okse- og sau- og lammekjøtt kan økningen forklares med at Gildes enhetskostnader har økt i perioden 1998 til 2004 eller at profitten på denne virksomheten er økt i samme periode.

Tabell 4.4 viser grunnlaget for beregningen av marginutviklingen i Figur 4.6. Også disse tallene er basert på gjennomgangen av kostnads- og inntektskomponenter i avsnitt 4.1.

Tabell 4.4 Samlet oversikt over inntekts- og kostnadskomponenter for slakting av svinekjøtt²⁷

Svin	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Bruttomargin	6,90	7,78	7,97	7,56	6,51	7,59	8,72
Biprodukter	0,48	0,53	0,58	0,46	0,41	0,35	0,37
Kjøttkontrollgebyr	0,45	0,45	0,46	0,42	0,45	0,46	0,46
Matproduksjonsavgift	0,00	0,00	0,00	0,00	0,09	0,09	0,50
Omsetningsavgift	1,29	1,92	1,83	0,77	0,73	0,58	0,93
Forskningsavgift	0,10	0,10	0,09	0,09	0,10	0,10	0,10
Innfrakt	0,20	0,20	0,20	0,21	0,21	0,21	0,24
Mellomfrakt	0,38	0,36	0,36	0,35	0,36	0,36	0,20
Til dekning av slaktekostnader og transportkostnader	6,12	6,41	6,74	7,30	6,13	7,28	7,54
I 2004-kroner	6,94	7,10	7,24	7,61	6,31	7,32	7,54

I Tabell 4.5 nedenfor har vi oppsummert økningen i marginene fra okse, lam og svin til dekning av slaktekostnader (lønn mv.) og transportkostnader.

²⁷ Bruttomarginen er beregnet med utgangspunkt i publiserte prisdata fra NILF. Verdien av biprodukter er beregnet med utgangspunkt i tall fra Fatland. Disse inkluderte ikke tall for 1999 og er i tabellen et snitt av verdien i 1998 og 2000. Kjøttkontrollgebyret er beregnet med utgangspunkt i innbetalte årlige avgifter ved alle Gilde-slakteri og produksjonen ved det enkelte anlegg samme år. Verken Statens Landbruksforvaltning eller Mattilsynet kunne finne tall for 1998 og 1999. Vi har derfor antatt at gebyret disse årene er lik snittet i 2000 til 2004. Omsetningsavgiften er et rent, ikke veid, gjennomsnitt av omsetningsavgiften i hvert enkelt år. Vi manglet også tall for gjennomsnittlig innfrakt- og mellomfraktilskudd i 1999, 2000 og 2002. Vi har antatt at disse årene er et snitt av året før og etter. Til slutt er omregningen til 2004-kroner gjort med utgangspunkt i SSBs konsumprisindeks.

Tabell 4.5 Total økning fra 1998 i Gildes margin til dekning av slaktekostnader (lønn mv.) og transportkostnader (vektet for de ulike dyreslagenes andel av total produksjon i 2003)

Margin til dekning av slaktekostnader og transportkostnader	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Svin	6,12	6,41	6,74	7,30	6,13	7,28	7,54
Lam	9,57	11,75	10,45	10,26	10,95	12,61	13,05
Okse	5,70	5,96	6,04	6,63	7,03	8,50	8,38
Vektet økning i marginen fra 1998	0	0,48	0,54	1,02	0,67	2,01	2,13
Tilførsler totalt til Gilde (1000 tonn)	166,4	172,2	163,8	167,6	162,4	163	168,8
Marginøkning i kroner	0	82 656 000	88 452 000	170 952 000	108 808 000	327 630 000	359 544 000

Tabellen viser at marginen per kilo kjøtt har økt med 2,13 kroner fra 1998 til 2004. Ganger vi dette opp med antall kilo kjøtt tilført til Gilde i 2004, finner vi at marginen til dekning av slaktekostnader og transportkostnader er 360 millioner kroner høyere i 2004 enn i 1998. Endringen fra år til år har variert. I 1999 og 2000 var marginen mellom 80 og 90 millioner høyere enn i 1998, i 2000 171 millioner høyere, mens økningen ble redusert til 109 millioner i 2002. Den største økningen siden 1998 ser vi i 2003 og i 2004, der denne marginen har økt med henholdsvis 328 og 360 millioner kroner.

4.3 Har Gildes enhetskostnader økt i perioden 1998 til 2004?

Det kan argumenteres med at økningen i marginene vist i avsnitt 4.2 ovenfor, og oppsummert i

I Tabell 4.6 nedenfor har vi oppsummert økningen i marginene fra okse, lam og svin til dekning av slaktekostnader (lønn mv.) og transportkostnader.

Tabell 4.6 kan forklares med økningen i lønnskostnadene på slakterileddet.

I følge en artikkel i Nasjonen 25. mai 2005 har Gilde-konsernet lagt ned 10 slakterianlegg de siste fem årene. Samtidig har antall kilo kjøtt tilført økt noe fra 1998 til 2004. Siden antall slaktelinjer er redusert for alle dyreslag²⁸ samtidig som tilførslene av levende dyr har økt, er det grunn til å tro at antall ansatte per kilo slaktet kjøtt er redusert.

Når vi ser på hele Gilde-konsernet under ett, ble det i 2004 utført 5.493 årsverk, som er en nedgang fra 1998, da det var 5.813 årsverk totalt i Kjøttensamvirket.²⁹ Trolig er det en større relativ nedgang i antall ansatte på slakterileddet, siden det i

²⁸ Se også Fagsenteret for kjøtt (2003), tabell 5.3.2.

²⁹ Se Norsk Kjøtt/Gildes årsmelding for 1998 og 2004.

hovedsak er slakterianlegg som er nedlagt de siste årene. Vi legger likevel til grunn en tilsvarende nedgang i antall årsverk knyttet til slakterivirksomheten som i konsernet som helhet.

Hvis vi regner med at lønnskostnadene per ansatt på slakterileddet har økt tilsvarende som den generelle lønnsøkningen for heltidsansatte i nærings- og nytelsesmiddelindustrien i Norge, har de rene lønnskostnadene per ansatt økt fra 225.600 kroner i 1998 til 297.400 kroner i 2004.³⁰ Dette er en økning på 71.800 kroner per ansatt. I 1998 ble det tilført 166.357 tonn slakt til Norsk Kjøtt, og i 2004 ble det tilført 168.827 tonn til Gildes fem produksjonsselskaper. Basert på dette har vi i tabellen nedenfor satt opp utviklingen i lønnskostnader per kilo slakt under ulike forutsetninger om hvor stor andel av Gildes totale antall årsverk som er knyttet til slakterileddet.

Tabell 4.6 Estimert nominell økning i lønnskostnadene knyttet til slakterileddet i Gilde under ulike antakelser om hvor stor andel av de ansatte som er knyttet til dette leddet (20, 30 og 40 prosent)

	1998	2004	Økning i lønnskostnader slakterileddet per kilo kjøtt
lønn per årsverk	225 600	297 400	
antall årsverk totalt i Gilde	5 813	5 493	
antall årsverk slakterileddet (20 %)	1 163	1 099	kr 0,36
antall årsverk slakterileddet (30 %)	1 744	1 648	kr 0,54
antall årsverk slakterileddet (40 %)	2 325	2 197	kr 0,72
antall kilo kjøtt tilført	166 357 000	168 827 000	

Lønnskostnadene per kilo kjøtt i Gilde som helhet har økt i perioden 1998 til 2004. I hvilken grad lønnskostnadene per kilo kjøtt på slakterileddet isolert sett har økt, er imidlertid mer usikkert. En grovt estimat er gitt i tabellen. Avhengig av hvor stor andel av Gildes arbeidsstokk som er knyttet til slakterileddet, ser vi at lønnskostnadene per kilo kan ha økt med mellom 36 øre og 72 øre fra 1998 til 2004.

Andre driftskostnader og transportkostnader antas å være uendret eller å ha gått ned i perioden 1998 til 2004. Antakelsen begrunner vi med at antall slakterier er redusert. Dermed er det grunn til å tro at verken kapitalkostnadene eller transportkostnadene knyttet til slakterileddet har gått opp i perioden.

Hvis vi legger til grunn de grove estimatene på endringene i lønnskostnadene knyttet til slakterileddet, og antar at 30 prosent av arbeidsstokken i Gilde er knyttet til dette leddet, har lønnskostnadene økt med 0,54 kroner per kilo slaktet kjøtt. Dette innebærer en kostnadsøkning på rundt 90 millioner kroner fra 1998 til 2004.

³⁰ Kilde: SSB. Se <http://www.ssb.no/emner/06/05/lonnind/tab-2005-02-18-01.html>

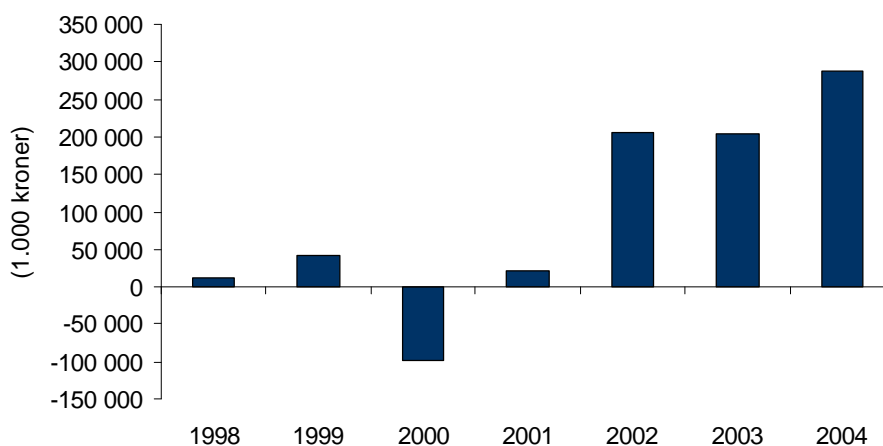
Samlet sett har vi da at Gilde i perioden 1998 til 2004 har økt sitt netto overskudd på slakterileddet med rundt 270 millioner kroner.

4.4 Reflekteres overskuddet på slakterileddet i Gildes driftsresultat?

Det økte overskuddet kan tenkes benyttet til ulike formål. Vi skal i dette avsnittet se om vi kan ”finne igjen” det økte overskuddet i driftsresultatet.

Dersom det økte overskuddet på slakterileddet ikke reflekteres i Gildes driftsresultat, kan det indikere at økningen i overskuddet benyttes til å krysssubsidiere andre deler av virksomheten. I figuren nedenfor er det årlige driftsresultatet for hele konsernet illustrert.

Figur 4.4 Gildekonsernets årlige driftsresultat 1998-2004

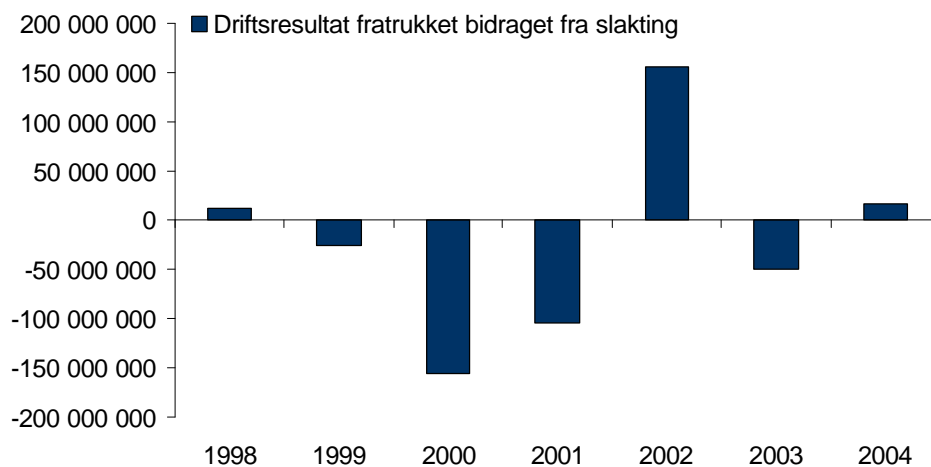
Kilde: Gildes årsrapporter

Figuren viser at driftsresultatet har økt betydelig i perioden 1998 til 2004. Økningen fra 1998 til 2004 er på rundt 270 millioner kroner, det samme som den estimerte økningen i overskuddet i slakterivirksomheten. For 2004 ser det derfor ut til at økningen i nettomarginene på slakterileddet er reflektert i driftsresultatet.

For enkelte av de andre årene i perioden er imidlertid situasjonen en annen. Hvis vi tar den årlige marginøkningen i kroner fra Tabell 4.5 ovenfor og trekker fra de årlige økte lønnskostnadene på slakterileddet, får vi et estimat på økningen i Gildes overskudd fra slakting for hvert år. Hvis vi så trekker det økte overskuddet fra Gildes driftsresultat for hvert år, ser vi at situasjonen i 2004 ikke har vært situasjonen hvert år i perioden 1998 til 2004. Figuren nedenfor viser Gildes driftsresultat fratrukket det økte overskuddet fra slakterivirksomheten siden 1998.³¹

³¹ Vi har her antatt at lønnskostnadsøkningen på 90 millioner kroner fordeler seg likt over de seks årene, så vi har lagt til grunn en økning på 15 millioner fra 1998 til 1999, 30 millioner fra 1998 til 2000 osv.

Figur 4.5 *Gildes driftsresultat fratrukket det økte overskuddet fra slakterivirksomheten (med utgangspunkt i 1998)*

Av figuren ser vi at det bare er i 2002 og i 2004 at driftsresultatet i Gilde er større enn det økte bidraget fra slakterivirksomheten. Dette indikerer at det i enkelte år, særlig i 2000 og i 2001 ser ut til at Gildes bearbeidingsvirksomhet har bidratt negativt til driftsresultatet. Dette innebærer i tilfelle kryssubsidiering.

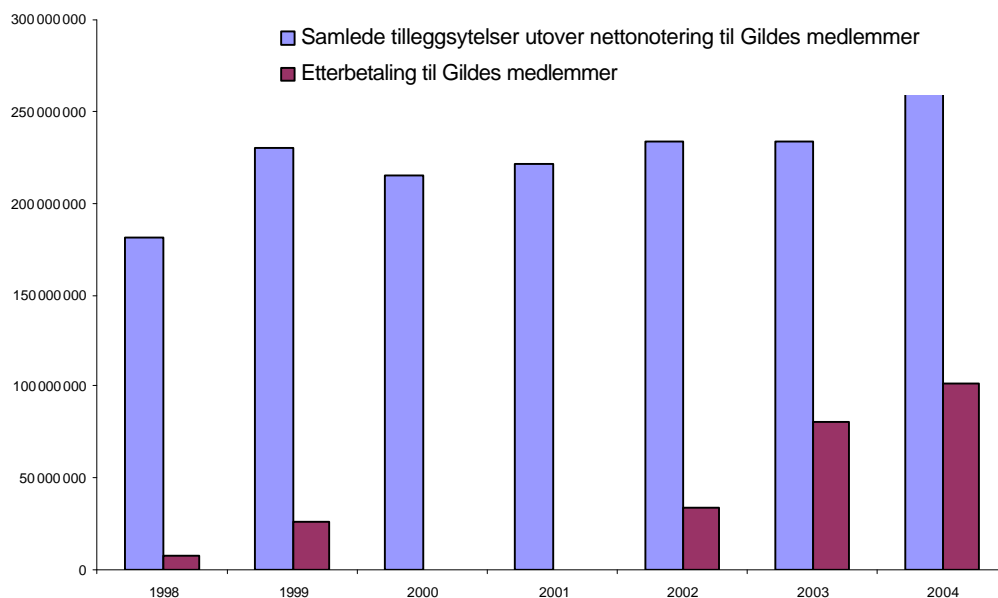
For 2002 og 2004 har vi ikke sett på om eventuell kryssubsidiering av enkeltprodukter har økt i omfang. Videre har vi ikke i denne rapporten analysert hva det driftsoverskuddet disse årene har blitt brukt til. Dersom et stort overskudd fra slakterivirksomheten benyttes til å gjøre investeringer i andre deler av virksomheten, vil det i tilfelle være en indirekte form for kryssubsidiering.

4.4.1 Utviklingen i tilleggstelsener til Gilde-bøndene

En del av Gildes overskudd etterbetales til medlemmene. I tillegg mottar medlemmene andre ytelsener utover nettonotering, som subsidiert innfrakt og subsidiert nødslakt. Disse ytelsene har blitt regnskapsført på litt ulike måter i perioden 1998 til 2001. Til og med 2001 ble alle tilleggstelsene belastet driftskostnadene. Fra og med 2002 ble en del av disse tilleggstelsene, nemlig etterbetalingene, ikke belastet driftskostnadene og dermed ikke reflektert i driftsresultatet.

Nedenfor er en oversikt over de totale tilleggstelsene (inkludert etterbetalinger) i søylene til venstre og etterbetalingene isolert i søylen til høyre.

Figur 4.6 Utviklingen i tilleggssytelser til Gildes medlemmer 1998-2004

Kilde: Gildes årsrapporter

Før 2002 var alle tilleggssytelsene reflektert i driftsresultatet, også etterbetalingene. Fra og med 2002 kommer imidlertid etterbetalingene som et fratrukk i driftsresultatet. Hvis vi hadde justert for dette i Figur 4.4 og Figur 4.5 ser vi at bidraget til driftsresultatet fra Gildes bearbeidingsvirksomhet hadde vært enda lavere. Bare i 2002 ser det da ut til at bearbeidingsvirksomheten har bidratt positivt til driftsresultatet i Gilde.

4.5 Økte priser på helt slakt kan indikere marginskvis

Som vi beskrev i avsnitt 1.5 har bedrifter som har kontroll over innsatsfaktorer som konkurrentene er avhengige av, muligheten til å skvise sine konkurrenters marginer, uten at bedriften nødvendigvis krysssubsidierer.

For å påvise marginskvis (i konkurranserettslig forstand) i Gilde, må det påvises at Gilde, dersom de selv måtte betale den kiloprisen på helt slakt som deres konkurrenter på bearbeidingsleddene må, ikke hadde fått dekket kostnadene sine. Siden vi ikke har fått kostnadstall fra Gilde er det ikke mulig å påvise at slik atferd forekommer. Likevel kan de offentlig tilgjengelige prisdataene indikere slik atferd.

I Figur 3.2, Figur 3.4 og Figur 3.6 viste vi at råvareprisen har økt på oksekjøtt og lammejøtt, mens den har gått noe ned på svinejøtt. Samtidig har marginene på slakterileddet økt, mens marginene på bearbeidingsleddene har blitt redusert.

Høye og økende marginer på slakterileddet kan tyde på at Gilde opererer med en for høy råvarepris overfor konkurrentene, i forhold til den prisen som de betaler til bonden. I tilfelle øker de sine konkurrenters kostnader, samtidig som de tjener på tapene de påfører sine konkurrenter. Selv om den økte råvareprisen ikke nødvendigvis driver konkurrentene ut av markedet, kan deres konkurransevne

svekket. Dette kan føre til høyere priser og/eller høyere markedsandel til den dominerende aktøren.

I neste kapittel skal vi studere marginene på bearbeidingsleddene nærmere, og se om disse viser tilsvarende utvikling som på slakterileddet.

5 Marginutviklingen i bearbeidingsleddene

Vi har vist at de økte bruttomarginene på Gildes slakteriledd i perioden 1998-2004 bare delvis kan forklares med økte driftskostnader, men overskuddet ser ut til å reflekteres i konsernets driftsresultat.

Med bakgrunn i dette kan vi ikke konkludere med at det stadig økende overskuddet i Gildes slakterivirksomhet benyttes til å kryssubsidiere virksomhet i andre deler av konsernet. Likevel kan det være nyttig også å studere marginutviklingen på bearbeidingsleddet, for å sammenligne med utviklingen på slakterileddet.

Gilde har imidlertid som nevnt heller ikke vært villige til å gi oss tilgang til historiske prisdata som kunne dannet grunnlaget for en marginstudie på bearbeidingsleddet. Slike prisdata er bare tilgjengelig frem til 1999, og marginene på bearbeidingsleddet i den perioden har derfor bare en liten overlapp med den perioden vi har studert marginutviklingen på slakterileddet. Likevel har vi valgt å vise hvordan brutto slaktemargin og brutto skjæremargin har utviklet seg i forhold til hverandre fra 1993 til 1999, for å se om det i denne perioden var indikasjoner på kryssubsidiering.

ECON utarbeidet i 1998 i samarbeid med PricewaterhouseCoopers et vedlegg til "Evaluering av omstillingstiltakene for den landbruksbaserte næringsmiddelindustrien" som heter "Benchmarking og effektivitetsmålinger av kjøtt og meierier".³² I forbindelse med den rapporten ble det hentet inn priser på et utvalg stykningsdeler av storfe og svin for årene 1993 til 1997 fra Norsk kjøtt. For årene 1998 og 1999 har vi nå også hentet inn fra prislistene utarbeidet av Prisutvalget for kjøtt priser på de samme stykningsdelene.

5.1 Bruttomarginer slakting og skjæring av storfe 1993-1999

I tabellen nedenfor er prisene på de ulike stykningsdelene av storfe, sammen med de vektene gitt av Norsk Kjøtts standard skjæremønster i 1998. Prisen på skåret vare, som vi bruker i beregninger av bruttomarginer nedenfor, er et veid gjennom-

³² PricewaterhouseCoopers/ECON (1998).

snitt basert på disse vektene. Dessuten har vi oppgitt engrosprisen på helt slakt og på levende dyr for de samme årene.

Tabell 5.1 Kilopriser storfe på stykningsdeler, engrospris helt slakt og produsentpris levende dyr 1993-1999 (i 2004-kroner)

Storfe	vekter	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Storfe indrefilet 1,6/+ kg	0,1 %	171,56	159,39	165,07	172,84	187,89	205,19	185,40
Storfe indrefilet 1,0/1,6 kg	0,9 %	173,67	154,62	161,93	168,36	180,18	194,76	175,32
Storfe indrefilet 0,5/1,0 kg	0,1 %	161,21	151,28	158,68	164,97	177,00	191,48	172,11
Storfe ytrefilet 3,5/+ modnet	0,3 %	147,34	147,65	148,43	147,46	151,62	166,21	147,30
Storfe ytrefilet 3,5/2,5 modnet	1,3 %	146,51	143,13	143,97	143,11	144,52	156,58	138,00
Storfe ytrefilet 1,5/2,5 modnet	0,3 %	106,54	103,98	105,95	104,85	109,41	122,93	105,10
Storfe mørbrad u/bein modnet	1,6 %	106,99	99,26	101,83	105,92	103,94	111,83	98,68
Storfe flatbiff modnet	3,4 %	101,03	99,96	99,95	100,62	97,80	108,77	97,35
Storfe rundstek modnet	2,5 %	80,66	78,48	74,73	73,94	74,54	80,44	78,75
Storfe rulleskinn	0,3 %	73,11	69,46	67,54	69,17	69,86	72,29	65,34
Storfe rullsortering 4%	1,0 %	74,00	72,14	71,36	73,11	73,56	76,02	69,00
Storfe kjøtsortering 5%	7,0 %	73,11	69,46	67,54	69,17	69,86	72,29	65,34
Storfe kjøtsortering 14%	44,6 %	59,23	54,39	50,54	51,36	54,13	54,95	55,04
Storfe kjøtsortering 21%	10,1 %	52,08	45,69	43,01	42,45	47,93	48,38	43,64
Storfe kjøttfett	2,5 %	7,26	4,39	6,64	8,58	9,96	12,80	6,76
Avfallsben	20,3 %							
Avfall	2,9 %							
Svinn	0,8 %							
	100,0 %							
pris skåret vare (veiet gj.sn)		49,66	46,04	44,01	44,62	46,57	48,30	45,93
Engrospris hel slakt (pr. kg)		42,28	39,43	37,61	38,15	39,98	41,38	38,45
Pris levende dyr (pr.kg)		40,0	39,8	36,9	36,0	35,7	34,38	30,17

Kilde: PricewaterhouseCoopers/ECON (1998), Prisutvalget for kjøtt, NILF (2000), omregnet til 2004-kroner av ECON

Prisene på stykningsdeler av storfe som er oppgitt for årene 1993 til 1997 er et gjennomsnitt av prisene i januar og september og tilsvarte Norsk Kjøttets veiledende utsalgspriser for større kunder, de såkalte "laveste hvitprisene". For 1998 og 1999 er prisene som er oppgitt "engros maksimalpriser" i overskuddsområde sendt ut av Prisutvalget for kjøtt og gjeldene fra henholdsvis februar 1998 og februar 1999.

Engrosprisene på helt slakt (hele og halve skrotter) er basert på oppgaver over gjennomsnittlig oppnådd engrospris som Gilde Norsk Kjøtt utarbeidet til Budsjettnemnda for jordbruket. Prisene gjelder ved hallsalg, dvs. hentet fra slakteriet.³³

Prisene på levende dyr er basert på oppgaver over gjennomsnittlig utbetalingspris som Gilde Norsk Kjøtt utarbeidet til Budsjettnemnda for jordbruket. Prisene er fratrukket omsetningsavgiften, men ikke fratrukket innfraktkostnader.³⁴

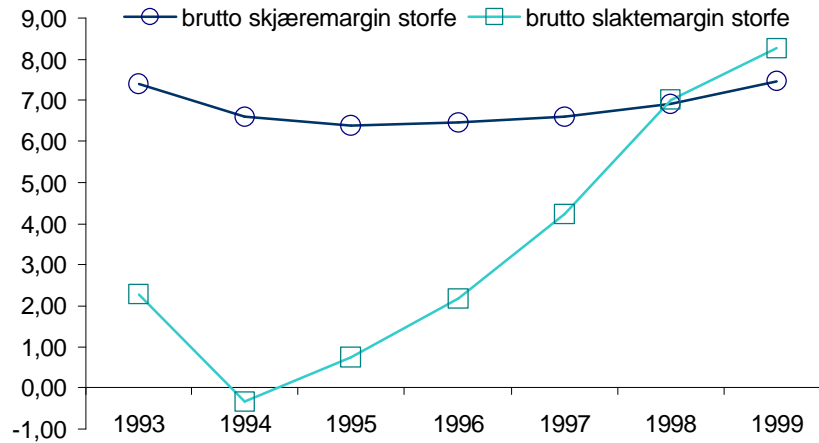
I Figur 5.1 har vi vist utviklingen i brutto skjæremargin og i brutto slaktemargin for storfe i perioden 1993 til 1999. Brutto slaktemargin er differansen mellom engrospris på helt slakt og pris for levende dyr fra Tabell 5.1. Brutto skjæremargin

³³ Prisene er beregnet ut fra vedleggstabell 4.3 i NILF (2000).

³⁴ Prisene er hentet fra vedleggstabell 4.10 i NILF (2000).

er differansen mellom prisen på skåret vare (veid gjennomsnitt fra Tabell 5.1) og engrospris på helt slakt.

Figur 5.1 Utviklingen i brutto slaktemargin og brutto skjæremargin for storfe fra 1993 til 1999 (i 2004-kroner)

Kilde: PricewaterhouseCoopers/ECON (1998), Prisutvalget for kjøtt, NILF (2000)

Av figuren ser vi at brutto skjæremargin har holdt seg stabil. Brutto slaktemargin derimot har økt betydelig i perioden, riktignok fra et svært lavt (negativt i 1994) nivå på midten av 90-tallet.

5.2 Bruttomarginer slakting og skjæring av svin 1993-1999

I tabellen nedenfor er prisene på de ulike stykningsdelene av svin, sammen med de vektene gitt av Norsk Kjøtts standard skjæremønster i 1998. Prisen på skåret vare, som vi bruker i beregninger av bruttomarginer nedenfor, er et veid gjennomsnitt basert på disse vektene. Dessuten har vi oppgitt engrosprisen på helt slakt og på levende dyr for de samme årene.

Tabell 5.2 Kilopriser svin på stykningsdeler, engrospris helt slakt og produsentpris levende dyr 1993-1999 (i 2004-kroner)

Svin	veker	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Svin skinke m/knoke	25,4 %	46,86	42,66	40,39	39,61	38,79	42,83	40,87
Svin kam m/5 mm spekk (kam u svor)	15,3 %	54,25	50,89	47,08	46,74	46,48	45,09	44,85
Svin nakke m/5 mm spekk (nakke u svor)	8,1 %	50,92	49,00	44,22	42,12	40,53	42,03	40,54
Svin sideflesk u/ben 1	9,0 %	65,50	58,23	53,52	54,59	52,03	52,46	53,38
Svin sideflesk u/ben 2	2,8 %	55,71	45,97	42,78	46,20	42,56	37,05	43,86
Svin bog m/knoke	15,8 %	36,07	33,62	28,94	26,59	26,84	26,17	27,02
Svin fleskeben	1,4 %	4,98	4,09	3,98	3,94	3,82	3,97	3,88
Svin mørbrad u/svor	3,1 %	38,49	34,04	26,94	26,24	28,53	28,55	31,23
Svin kjøttsortering 23%	5,1 %	48,89	44,21	40,52	37,32	37,46	37,84	40,09
Svin småflesk u/svor	5,1 %	14,06	13,75	21,34	23,59	19,51	24,93	23,37
Svin spekk u/svor	1,4 %	23,74	22,43	25,41	25,55	21,24	25,83	24,81
Svin grillben	0,8 %	21,84	16,89	16,37	15,15	14,71	11,90	11,19
Svin svor	2,4 %	2,13	2,11	2,05	2,03	1,97	1,93	1,88
Svin labber	1,7 %	0,25	0,25	0,24	0,24	0,12	0,00	0,00
Avfallsben	1,2 %							
Avfall	0,4 %							
Svinn	1,0 %							
	100,0 %							
pris skåret vare (veid gj.sn)		42,52	39,00	36,22	35,54	34,67	35,72	35,57
Engrospris hel slakt		34,3	31,9	28,9	28,8	28,3	29,53	27,33
Pris levende dyr (pr. kg)		31,0	29,7	27,8	26,3	23,6	24,69	21,94

Kilde: PricewaterhouseCoopers/ECON (1998), Prisutvalget for kjøtt, NILF (2000), omregnet til 2004-kroner av ECON

Prisene på stykningsdeler som er oppgitt for årene 1993 til 1997 er tilsvarende som for storfe et gjennomsnitt av prisene i januar og september og tilsvarte Norsk Kjøttets veiledende utsalgspriser for større kunder, de såkalte "laveste hvitprisene". For 1998 og 1999 er prisene som er oppgitt "engros maksimalpriser" i overskuddsområde sendt ut av Prisutvalget for kjøtt og gjeldene fra henholdsvis februar 1998 og februar 1999.

Engrosprisene på helt slakt (hele og halve skrotter) er basert på oppgaver over gjennomsnittlig oppnådd engrospris som Gilde Norsk Kjøtt utarbeider til Budsjettnemnda for jordbruket. Prisene gjelder ved hallsalg, dvs. hentet fra slakteriet.³⁵

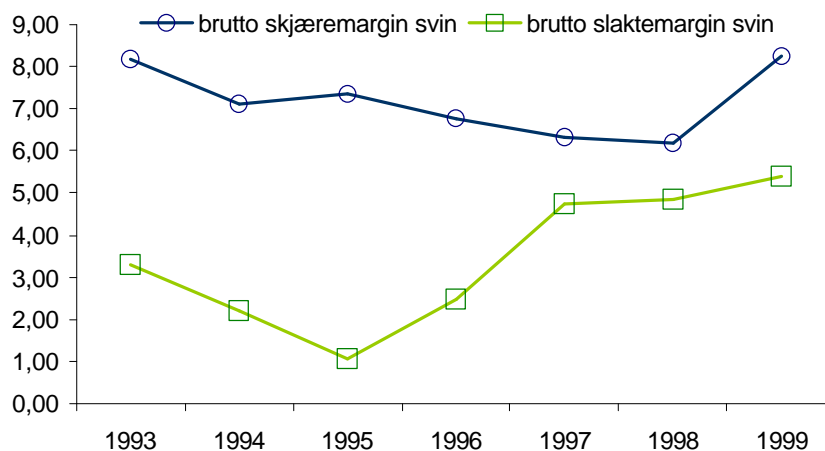
Prisene på levende dyr er basert på oppgaver over gjennomsnittlig utbetalingspris som Gilde Norsk Kjøtt utarbeider til Budsjettnemnda for jordbruket. Prisene er fratrukket omsetningsavgiften, men ikke fratrukket innfraktkostnader.³⁶

I Figur 5.2 har vi vist utviklingen i brutto skjæremargin og i brutto slaktemargin for svin i perioden 1993 til 1999. Brutto slaktemargin er differansen mellom engrospris på helt slakt og pris for levende dyr fra Tabell 5.2. Brutto skjæremargin er differansen mellom prisen på skåret vare (veid gjennomsnitt fra Tabell 5.2) og engrospris på helt slakt.

³⁵ Prisene er beregnet ut fra vedleggstabell 4.3 i NILF (2000).

³⁶ Prisene er hentet fra vedleggstabell 4.10 i NILF (2000).

Figur 5.2 Utviklingen i brutto slaktemargin og brutto skjæremargin for svin fra 1993 til 1999 (i 2004-kroner)

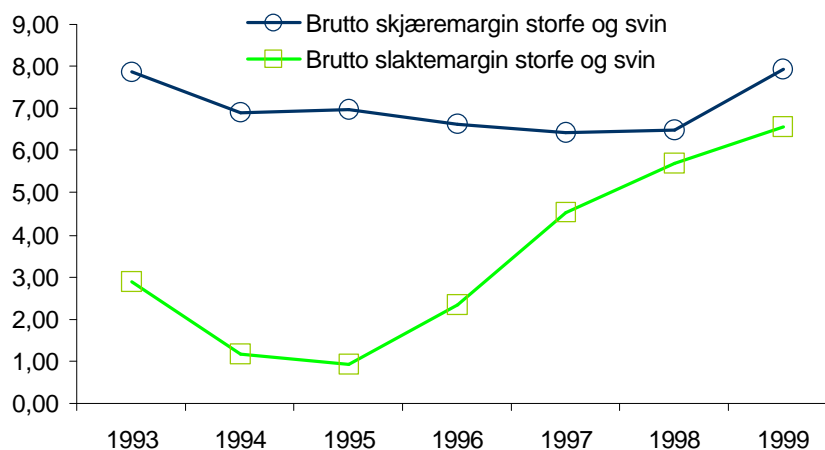

Kilde: PricewaterhouseCoopers/ECON (1998)

Vi ser at utviklingen i forholdet mellom brutto slaktemargin og brutto skjæremargin for svin viser tilsvarende tendens som for storfe, slaktemarginen økte betydelig, mens skjæremarginen holdt seg forholdsvis stabil.

I Figur 5.3 viser vi utviklingen i marginene for storfe og svin samlet. Vi har lagt til grunn en fordeling mellom storfe/svin på 40/60 prosent.

Figur 5.3 Brutto skjære- og slaktemargin storfe og svin 1993-1999 (2004-kroner)

Kilde: PricewaterhouseCoopers/ECON (1998), Prisutvalget for kjøtt 1998 og 1999

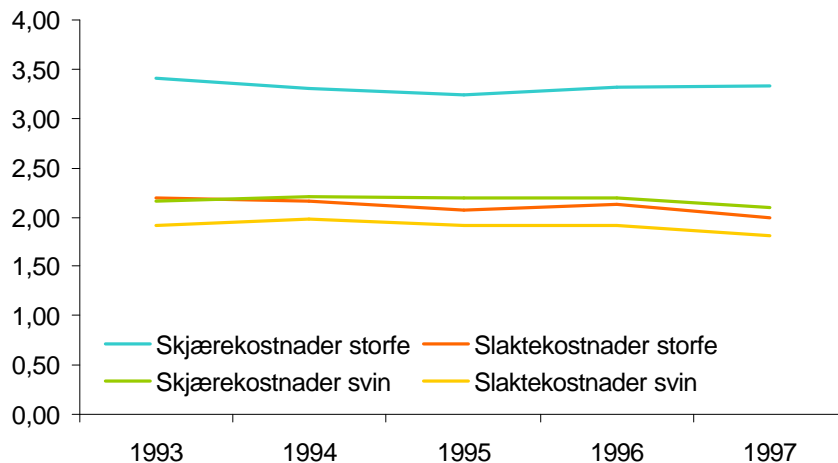
Tendensen er klar også når vi slår margintallene sammen. Brutto slaktemargin har økt betydelig relativt til brutto skjæremargin i perioden 1993 til 1998.

5.3 Utviklingen i kostnader 1993-1997

For den første delen av perioden, 1993 til 1997, estimerte PricewaterhouseCoopers/ECON (1998) de faktiske kostnadene knyttet til henholdsvis slakteri- virksomhet og skjærevirksomhet for storfe og svin. Dermed kunne man også si

noe om gjennomsnittlige nettomarginer, eller overskuddet, på de to leddene i kjøttsektoren. Utviklingen i kostnadene er illustrert i Figur 5.4 nedenfor.

Figur 5.4 *Utviklingen i slaktekostnader og skjærekostnader per kilo storfe- og svinekjøtt 1993-1997, faste 2004-priser*

Kilde: PricewaterhouseCoopers/ECON (1998)

Vi ser kostnadene per kilo kjøtt holdt seg stabile eller gått noe ned i perioden 1993 til 1997. Det betyr at utviklingen i bruttomarginene for denne perioden illustrert i Figur 5.1, Figur 5.2 og Figur 5.3 gir et godt bilde av utviklingen i nettomarginene for perioden.

Med bakgrunn i tallene for perioden 1993 til 1997 konkluderte PricewaterhouseCoopers og ECON i 1998 at det ser ut til å være en viss kryssubsidiering fra slaktevirksomhet til skjærevirksomhet for svin.³⁷ Dessuten konkluderte de med at det ser ut til å være en viss kryssubsidiering fra storfe til svin.

5.4 Slakte- og skjære- og foredlingsmarginer 1999-2001

ECON gjorde tre år etter PricewaterhouseCoopers/ECON (1998), i samarbeid med NILF, en analyse av bruttomarginer i kjøttbransjen på de enkelte ledd i verdikjeden.³⁸ Undersøkelsen tok for seg et utvalg av storfeprodukter,³⁹ svineprodukter⁴⁰ og blandede produkter⁴¹ og hentet inn informasjon om priser på ulike

³⁷ Det er litt forskjell på de prisdataene for levende dyr og for helt slakt PricewaterhouseCoopers/ECON (1998) la til grunn, og tallene fra NILF (2000) som vi har lagt til grunn her. PricewaterhouseCoopers/ECON (1998) beregnet engrosprisen som et veiet gjennomsnitt på de ulike kvalitetene som normalt brukes til videre nedskjæring i henhold til Norsk Kjøttstandard. andre prisdata enn vi har gjort her. Prisene for levende dyr ble av PricewaterhouseCoopers/ECON (1998) kalkulert ut fra en bruttomargin på slaktning som ble beregnet av Kjøttbransjens landsforbund og opplysninger om verdien av innmat fra Norsk Kjøtt. Prisutviklingen viser likevel samme tendens i begge datasettene.

³⁸ Se NILF/ECON (2001).

³⁹ Karbonadedeig, kjøttdeig, bankekjøtt, entrecôte u/ben, flatbiff i skiver, indrefilet, mørbrad u/ben, ytrefilet og okserull.

⁴⁰ Bacon u/svor (oppskåret), kokt skinke (vakumpakket), koteletter u/spekk, skinkestek og spekeskinke (vakumpakket i skiver).

punkter i verdikjeden, fra pris til bonde for levende dyr til pris til forbruker på foredlede produkter. Det ble ikke skilt mellom de ulike dyreslagene.

I tabellen nedenfor er bruttomarginene i henholdsvis slakterileddet, skjæreleddet og foredlingsleddet med utgangspunkt i ovennevnte utvalg av produkter i perioden november 1998 til februar 2001 vist. Tallene viser marginen for alle produktene i undersøkelsen samlet i januar 1999, januar 2000 og januar 2001.

Nivået på bruttomarginene er ikke sammenlignbare med nivået på marginene i avsnitt 5.1 og 5.2, fordi det er forskjeller i hvilke avgifter som er tatt med og det er forskjeller i hvilke produkter som omfattes av undersøkelsen. Bruttomarginer er pris ut minus pris inn på hvert ledd i verdikjeden og for vertikalt integrerte aktører er beregningene basert på oppgitte internpriser. Utviklingen i marginene gir likevel et interessant bilde av hvordan nettomarginene/fortjenesten på de ulike leddene har utviklet seg i forhold til hverandre i perioden 1999-2001.

Tabell 5.3 Brutto slakte-, skjære- og foredlingsmargin 1999-2001 i faste 2004-kroner

	1999	2000	2001
Brutto slaktemargin	2,80	3,08	3,69
Brutto skjæremargin	8,94	8,58	9,65
Brutto foredlingsmargin	19,86	20,20	18,25

Kilde: ECON/NILF (2001), omregnet til 2004-kroner av ECON

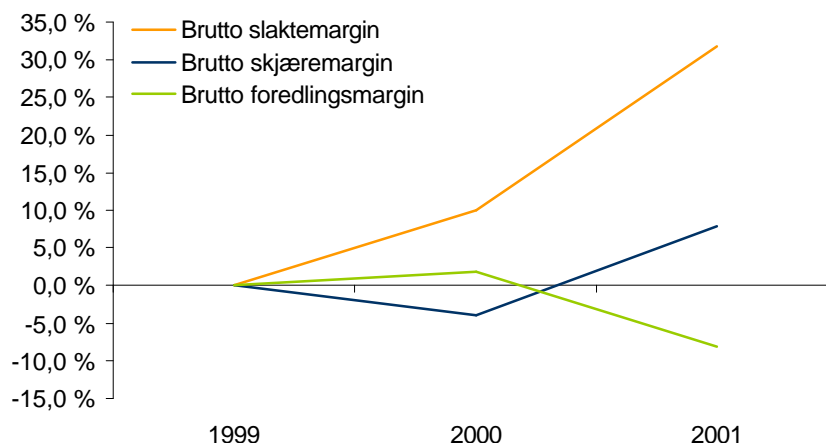
Av tabellen ser vi at slaktemarginen per kilo kjøtt økte fra 2,80 til 3,69 kroner (2,53 til kr 3,54 i nominelle kroner) i perioden februar 1999 til februar 2001. Skjæremarginen ble redusert fra 1999 til 2000, men økte i hele perioden fra 8,94 i 1999 til 9,65 i 2001 (8,07 til 9,26 i nominelle kroner). Foredlingsmarginen økte noe fra 1999 til 2000 men ble redusert i hele perioden fra 19,86 til 18,25 kroner (17,93 til 17,51 i nominelle kroner). Dette betyr en økning i slaktemarginen på over 30 prosent,⁴² mens skjæremarginen har økt med 8 prosent og foredlingsmarginen er redusert med 8 prosent i den samme perioden.

Den prosentvise endringen fra februar 1999 til februar 2001 er vist i figuren nedenfor.

⁴¹ Grillpølse, kalverullade, kjøttpudding, medisterpølse (kokt), røkt kjøttpølse, salami.

⁴² Se også Figur 3.2, Figur 3.4 og Figur 3.6 som viser utviklingen i brutto slaktemargin i perioden 1998 til 2004 for henholdsvis okse, lam og gris.

Figur 5.5 Prosentvis endring fra 1999 i bruttomarginene i de ulike leddene i kjøttsektoren (endring i faste 2004-kroner)

Kilde: NILF/ECON (2001)

I Figur 5.4 så vi for perioden 1993 til 1997 at slakte- og skjærekostnadene per kilo svine- og storfekjøtt endret seg svært lite. Gitt at det heller ikke skjedde store endringer i kostnadene fra 1999 til 2001, gir de prosentvise endringene i bruttomarginene i Figur 5.5 en god indikasjon på endringen i nettomarginene eller overskuddet på de ulike leddene. Den store økningen i bruttomarginen på slakterileddet viser i tilfelle at nettomarginen på dette leddet har økt betydelig mer, eventuelt redusert mindre, enn på de andre leddene i verdikjeden.⁴³

Dersom kostnadene likevel skulle ha økt er det grunn til å tro at lønnskostnader utgjør størstedelen av dette, siden lønnskostnader er den kostnadskomponenten som øker mest over tid. De mest arbeidskraftintensive delene av produksjonen vil da i tilfelle ha fått økt kostnadene mer per kilo kjøtt enn de mindre arbeidskraftintensive. Vi vet at slakting er mindre arbeidskraftintensivt enn for eksempel skjæring,⁴⁴ hvilket skulle tilsi at økte lønnskostnader slår sterkere ut i skjæreleddet enn i slakterileddet. Det betyr i tilfelle at fortjenesten på slakterileddet har utviklet seg enda mer positivt i forhold til skjæreleddet enn bruttomarginene i Figur 5.5 skulle tilsi.

⁴³ Tiltak mot kugalskap vinteren 2000/2001 har trolig hatt en viss innvirkning på marginene.

⁴⁴ Se PricewaterhouseCoopers/ECON (1998).

6 Oppsummering og konklusjon

Gildes posisjon i slakterileddet gjør at Gilde som selskap har interesse av å holde prisen på helt slakt så høy som mulig, selv om helt slakt er en nødvendig innsatsfaktor i Gildes bearbeidingsvirksomhet og dermed også en (intern) kostnad for Gilde. Dette gjelder selv om Gilde ikke hadde vært vertikalt integrert med bearbeidingsvirksomheten. Den vertikale integrasjonen gjør det imidlertid vanskelig for utenforstående å vurdere om Gilde får dekket sine kostnader i bearbeidingsleddene, fordi disse kostnadene bare fremkommer i interntall. Gilde kan totalt sett gå med overskudd selv om selskapet ikke får dekket sine kostnader i enkelte deler av virksomheten. Dette er likevel bare mulig hvis tapet dekkes inn i andre deler av selskapet.

ECONs analyser av bruttomarginene og kostnadene på slakterileddet viser at dette leddet gir Gilde større og større overskudd. Det økende overskuddet kommer av at prisen på helt slakt har økt relativt mer enn utbetalingsprisen til bonden, uten at kostnadene har økt tilsvarende. Slakterivirksomheten har derfor i perioden 1998 til 2004 blitt en større og større potensiell kilde til å subsidiere Gildes bearbeidingsvirksomhet.

Driftsresultatet i Gilde viser imidlertid også en stor økning i perioden 1998 til 2004. Ser vi på hvert enkelt år er det likevel bare i 2002 og i 2004 at driftsresultatet i Gilde er større enn det økte overskuddet på slakterileddet. Dette indikerer at det i de andre årene har forekommet kryssubsidiering av Gildes bearbeidingsvirksomhet.

En sammenligning av marginene på slakterileddet med marginene på bearbeidingsleddene i en tidligere periode, 1993 til 2001, viser at slaktemarginen har økt relativt mer enn marginen på de andre delene av produksjonen. Dette kan indikere at det allerede før 1998 foregikk en systematisk kryssubsidiering av Gildes bearbeidingsvirksomhet, og at denne kryssubsidieringen har blitt videreført i perioden frem til 2004, og for enkelte år økt i omfang. Dessuten indikerer det økte overskuddet på slakterileddet at Gilde tar en for høy pris på helt slakt, i forhold til hva bonden får betalt av selskapet for levende dyr, og at vi dermed får en konkurransemessig uheldig skvis av marginene hos de frittstående aktørene som er avhengig av leveranser av helt slakt fra Gilde.

Litteratur

- Bjørnenak m fl. (2005): *På like vilkår - en analyse av konkurranse mellom offentlige og private foretak.*
- Budsjettnemnda for jordbruket (2004): *Jordbrukets totalregnskap 2002 og 2003, Jordbrukets totalbudsjett 2004, Registrerte og normaliserte tall, datert 15. april 2004.*
- ECON (2004): *Bør markedsreguleringen for kjøtt slaktes?* ECON-rapport 2004-115.
- Fagsenteret for kjøtt (2003): *Kjøttets tilstand 2003 - rapport om status i norsk kjøttproduksjon.*
- Fjell m.fl. (2000) *Kryssubsidiering – operasjoniserbar definisjon og samfunnsøkonomisk ønskelige tiltak.* SNF-rapport nr 19/00.
- Gilde Norsk Kjøtt's årsrapporter 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003 og 2004.
- Moderniseringsdepartementet (2005): *Etterregningsordningen for melk – en vurdering av konsekvensene av å avvikle etterregningsordningen og utredning av alternative kontrollregimer i meierisektoren, arbeidsgrupperapport 2004/2005.*
- NILF (2000): *Matpriser 1980-2000 - utvikling i forbruker, engros- og produsentpriser.* NILF-rapport 2000:3.
- NILF (2004): *Utsyn over norsk landbruk - tilstand og utviklingstrekk 2004.*
- NILF/ECON (2001): *Utviklingen i bruttomarginer på produkter av svin og storfe fra 1998 til 2001.* NILF-rapport 2001-10.
- Notat fra arbeidsgruppe nedsatt som følge av protokoll fra fase II i jordbruksforhandlingene 2000.
- PricewaterhouseCoopers/ECON (1998), ECON-rapport nr. 38/98 "Benchmarking og effektivitetsmålinger kjøtt og meierier" (Vedlegg til sluttrapport fra "Evaluering av omstillingstiltakene for den landbruksbaserte næringsmiddelindustrien").
- St.meld. nr. 15 (2004-2005): *Om konkurransepolitikken.*
- Statens Landbruksforvaltning (2003): *Fraktordning for slakt – en vurdering.*

VEDLEGG 1: Brev til Gilde av 4. april 2005

Gilde Norsk Kjøtt
Postboks 397 Økern
0513 Oslo

Att.: Kai Linnes

Deres ref.

Vår ref.
ROS 43071

Sted
Oslo, 4. april 2005

Forespørsel om historiske pris- og kostnadsdata for storfe og svin

Vi viser til tidligere korrespondanse per e-post og telefon i forbindelse med ovennevnte.

ECON jobber med et prosjekt for Kjøttbransjens Landsforening (KLF), der vi ser på utviklingen i priser og kostnader i forbindelse med produksjonsprosessen for kjøtt. I den forbindelse er vi ute etter Gildes kostnader knyttet til henholdsvis slakting, skjæring og videreforedling av storfe og gris, og historiske priser på ulike stykningsdeler/skåret vare.

Konkret ber vi derfor om å få innsyn i følgende datamateriale:

1. Tall som viser årlige faktiske totale kostnader knyttet til henholdsvis
 - slakting,
 - skjæring og
 - videreforedlingved de forskjellige anleggene (Gilde Fellesslakteriet, Gilde Hedmark og Oppland Slakterier, Gilde Vest, Gilde Bøndernes Salgslag og Gilde Nord-Norges Salgslag) de siste fem årene (2000 til og med 2004).
2. Tall som viser totale årlige driftsinntekter de siste fem årene (2000 til og med 2004) fordelt på de tre leddene i produksjonen.
3. Norsk Kjøtts priser i 2000, 2001, 2002, 2003 og 2004 på vedlagte oversikt over stykningsdeler, de gjeldene vektene for hvert av årene og gjennomsnittlige rabatter som Gilde ga på disse produktene det enkelte år

Når det gjelder punkt 3, gjorde ECON i 1998 en undersøkelse der vi hentet inn slike (maksimal)priser fra Norsk Kjøtt på stykningsdeler av storfe og gris for årene 1993 til 1997. Tall for 1998 og 1999 er tilgjengelig i Riksarkivet. Så det vi ber om er sammenlignbare tall for de siste fem årene.

Vi kan selvfølgelig gjerne gjøre en avtale om hvordan tallene skal behandles, for eksempel at vi skriver under på en taushetserklæring og at ingen av tallene gjøres kjent, verken for oppdragsgiver eller offentligheten, uten Gildes godkjenning. Tanken er å bruke tallene til å vise *utviklingen* og *forskjeller* i kostnader på de ulike leddene i verdikjeden.

Vi ber om en tilbakemelding på dette i løpet av to uker.

På forhånd takk for hjelpen!

Med hilsen

Rolf Sverre Asp

Vedlegg: Oversikt over stykningsdeler på storfe og svin

**- ECON Analyse -
Kryssubsidiering i kjøttbransjen?**

Storfe (1997-kroner)	veker	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Storfe indrefilet 1,6/+ kg	0,1 %	148,09	137,59	142,49	149,20	162,18							
Storfe indrefilet 1,0/1,6 kg	0,9 %	149,91	133,47	139,78	145,33	155,53							
Storfe indrefilet 0,5/1,0 kg	0,1 %	139,16	130,58	136,97	142,40	152,78							
Storfe ytrefilet 3,5/+ modnet	0,3 %	127,18	127,45	128,13	127,29	130,88							
Storfe ytrefilet 3,5/2,5 modnet	1,3 %	126,47	123,55	124,27	123,53	124,75							
Storfe ytrefilet 1,5/2,5 modnet	0,3 %	91,96	89,76	91,45	90,50	94,44							
Storfe mørbrad u/bein modnet	1,6 %	92,36	85,68	87,90	91,43	89,72							
Storfe flatbiff modnet	3,4 %	87,21	86,28	86,28	86,86	84,42							
Storfe rundstek modnet	2,5 %	69,63	67,74	64,51	63,83	64,34							
Storfe rulleskinn	0,3 %	63,11	59,95	58,30	59,70	60,30							
Storfe rullsortering 4%	1,0 %	63,87	62,27	61,60	63,11	63,50							
Storfe kjøttsortering 5%	7,0 %	63,11	59,95	58,30	59,70	60,30							
Storfe kjøttsortering 14%	44,6 %	51,12	46,95	43,62	44,33	46,73							
Storfe kjøttsortering 21%	10,1 %	44,95	39,44	37,12	36,64	41,37							
Storfe kjøttfett	2,5 %	6,27	3,79	5,73	7,40	8,60							
Avfallsben	20,3 %												
Avfall	2,9 %												
Svinn	0,8 %												
Engrospris hel slakt (pr. kg)		36,49	34,04	32,46	32,93	34,51							
Pris levende dyr (pr.kg)		33,0	31,2	28,9	29,3	31,1							

Svin (1997-kroner)	veker	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Svin skinke m/knoke	25,4 %	40,45	36,82	34,87	34,19	33,49							
Svin kam m/5 mm spekk	15,3 %	46,83	43,93	40,64	40,35	40,12							
Svin nakke m/5 mm spekk	8,1 %	43,96	42,29	38,17	36,36	34,98							
Svin sideflesk u/ben 1	9,0 %	56,54	50,26	46,20	47,13	44,91							
Svin sideflesk u/ben 2	2,8 %	48,09	39,68	36,93	39,88	36,73							
Svin bog m/knoke	15,8 %	31,14	29,02	24,98	22,95	23,17							
Svin fleskeben	1,4 %	4,30	3,53	3,44	3,40	3,30							
Svin mørbrad u/svor	3,1 %	33,23	29,38	23,25	22,65	24,63							
Svin kjøttsortering 23%	5,1 %	42,20	38,16	34,97	32,21	32,33							
Svin småflesk u/svor	5,1 %	12,13	11,87	18,42	20,36	16,84							
Svin spekk u/svor	1,4 %	20,50	19,36	21,93	22,06	18,33							
Svin grillben	0,8 %	18,85	14,58	14,13	13,08	12,70							
Svin svor	2,4 %	1,84	1,82	1,77	1,75	1,70							
Svin labber	1,7 %	0,22	0,21	0,21	0,21	0,11							
Avfallsben	1,2 %												
Avfall	0,4 %												
Svinn	1,0 %												
Engrospris hel slakt		33,2	30,6	28,3	27,9	27,3							
Pris levende dyr (pr. kg)		30,7	27,6	24,9	24,8	24,5							

VEDLEGG 2: Svar fra Gilde av 13. april 2005

ECON Analyse
Biskop Gunerius gate 14A
PO BOX 5
N-0051 OSLO

Att: Rolf Sverre Asp

Vår ref: brev econ pris- og kostnadsdata

Oslo, 13. april 2005

FORESPØRSEL OM HISTORISKE KOSTNADSDATA FOR STORFE OG SVIN

Jeg viser til diverse e-poster og telefonsamtaler vedr. forespørselen om pris- og kostnadsdata, med det formål å vise utvikling og forskjeller i kostnader på de ulike leddene i verdikjeden.

Vi fastholder at Econ's oppdragsgiver i dette tilfellet representerer ca. 50 % av den norske kjøttindustrien, og at de burde kunne fremskaffe representative data om kostnadsstrukturen i de ulike delene av verdikjeden. Det samme gjelder markedspriser på stykningsdeler/skåret vare.

Med vennlig hilsen
Gilde Norsk Kjøtt BA

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Kai Linnes".

Kai Linnes
Konserndirektør økonomi